ELKOYMANIN HUKUKİ SONUÇLARI BAĞLAMINDA ELKONULAN EŞYA VE DİĞER MALVARLIĞI DEĞERLERİNİN TESLİMİ VE İADESİ

DELIVERY AND RESTITUTION OF SEIZED GOODS AND OTHER ASSET VALUES WITHIN THE CONTEXT OF LEGAL CONSEQUENCES OF SEIZURE

Erkan SARITAŞ*

Özet: Elkoyma koruma tedbirinin uygulanması ile birlikte eşya ve diğer malvarlığı değerleri üzerinde zilyedin tasarruf yetkisi sınırlandırılmakta ve bu durum kovuşturma neticeleninceye kadar devam edebilmektedir. Ancak kanun koyucu, bazı hallerde kovuşturma sonuçlanmadan evvel eşyanın sahibine iadesine imkân tanımış, daha sınırlı bazı hallerde ise eşyanın geçici veya kalıcı olarak şüpheli, sanık veya diğer kişilere teslimine olanak vermiş ve bu konuyu CMK m. 131-132'de vaz ettiği hükümlerde düzenlemiştir. Oldukça geniş bir uygulama alanı olan bu hükümlerin hangi hallerde ve hangi koşullarda uygulanabileceğini ise çok büyük oranda elkoymanın, eşya ve malvarlığı değerleri yönünden doğurduğu hukuki sonuçlar şekillendirmektedir. Bu çerçevede, bu çalışmada da CMK m. 131'de düzenlenen eşya ve malvarlığı değerlerinin iadesi ile m. 132'de düzenlenen eşyanın emaneten veya rayiç bedel karşılığı iadesi kurumları, elkoymanın hukuki sonuçları bağlamında inceleme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elkoyma, Elkoymanın Hukuki Sonuçları, Elkonulan Eşyanın Teslimi, Elkonulan Eşya ve Malvarlığı Değerlerinin İadesi, Elkonulan Eşyanın İadesi Davası

Abstract: With the implementation of the seizure protection measure, power of disposition of the possessor over the goods and other property assets is limited, and this situation may continue until the prosecution is concluded. However, in some cases, the legislature allows the return of the goods to the owner even before the prosecution was concluded and in some more limited cases, allows the temporary or permanent delivery of the goods to the suspect, accused or other persons, and regulated this issue in the provisions laid down in Article 131-132 of the TCPC. In which cases and under what conditions these provisions, which have a very wide application area, can be applied, to a large extent, is shaped by the legal consequences of the seizure in terms of the goods and other asset

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, esaritas@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4873-9317, Makalenin Gönderim Tarihi: 09.09.2021, Kabul Tarihi: 17.09.2021

values. In this context, in this study, restitution of seized goods and other asset values (regulated in TCPC article 131) and the delivery of seized goods as escrow or in exchange for the current market value (regulated in TCPC article 132) are examined within the context of legal consequences of seizure.

Keywords: Seizure, Legal Consequences of Seizure, Delivery of Seized Goods, Restitution of Seized Goods And Other Asset Values, Case of Restitution of Seized Goods

GİRİŞ

Bir koruma tedbiri olarak elkoyma, temelde mülkiyet hakkı olmak üzere elkonulan eşyanın mahiyetine göre özel hayatın gizliği, haberleşme özgürlüğü gibi diğer hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşımaktadır. Bu müdahale, elkoymanın icrası ile başlamakta ve kovuşturma neticeleninceye kadar devam edebilmektedir. Ancak kanun koyucu bazı hallerde eşyanın sahibine iadesine imkân tanımış, daha sınırlı bazı hallerde ise eşyanın geçici veya kalıcı olarak şüpheli, sanık veya diğer kişilere teslimine olanak vermiştir. Bu iki kurum, eşyanın yeniden şüpheli veya sanığın dolaysız zilyetliğine dönmesi yahut mağdur veya diğer kişilerin fiili hâkimiyetine geçmesi açısından oldukça önemlidir ve bu nispette geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Bu uygulama açısından ise teslim ve iade kurumlarının koşulları, nitelikleri, elkoymanın kaldırılması veya müsadere davası neticesinde iade gibi benzer kurumlardan nasıl ayırt edilecekleri ve özellikle bu kurumların hangi usulle tatbik edileceği meselelerinde çok ciddi duraksamalar yaşandığı müşahede edilmektedir. Diğer taraftan bu geniş uygulama alanı ile tezat teşkil edilecek şekilde doktrinde bu konunun, genel mahiyetteki eserler bir tarafa bırakılırsa, oldukça sınırlı şekilde incelendiği ve hatta bağımsız olarak hiçbir monografik çalışmaya konu edilmediği gözlenmiştir. Bu açıdan CMK m. 131-132'da düzenlenen teslim ve iade kurumlarının incelenmesinin hem öğreti hem de uygulama açısından faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Bu mülahazalar çerçevesinde hazırlanan bu çalışmada teslim ve iade kurumları, özellikle elkoyma koruma tedbirinin, elkonulan eşya ve malvarlığı değerleri açısından meydana getirdiği hukuki sonuçlar bağlamında inceleme konusu yapılmıştır. Zira elkonulan eşya ve malvarlığı değerlerinin üzerindeki ayni ve şahsi haklar ile zilyetlik durumunun doğru bir şekilde tespiti, bu eşya ve malvarlığı değerlerinin; şüpheli, sanık veya diğer kişilere hangi koşullarda ve ne suretle teslim

ve iade edilecekleri ve hatta teslim ve iade kurumlarına konu olup olamayacaklarını da belirleyecektir. Bu açıdan çalışmanın ilk başlığında genel olarak elkoyma koruma tedbirinin amacı ve mahiyeti kısaca incelendikten sonra bu tedbirin, elkonulan eşya ve malvarlığı değerleri yönünden ortaya çıkardığı hukuki sonuçlar ele alınmıştır. Takip eden ikinci başlıkta eşyanın şüpheli, sanık veya diğer kişilere emaneten veya rayiç bedel karşılığında teslim edilmesine ilişkin kanun hükümleri ve bu kapsamda özellikle teslimin koşulları, usulü ve sonuçları incelenmiştir. Son başlıkta ise eşya ve malvarlığı değerlerinin şüpheli, sanık ve mağdur ile diğer kişilere iadesi kurumu ele alınmış, bu kapsamda evvela iade kurumunun benzer kurumlardan farkı ve hukuki niteliği, takiben ise koşulları, iade usulü ve sonuçları inceleme konusu yapılmıştır.

I. GENEL OLARAK ELKOYMA KORUMA TEDBİRİ ve BU TEDBİRİN, ELKONULAN EŞYA ve MALVARLIĞI DEĞERLERİ YÖNÜNDEN HUKUKİ SONUÇLARI

A. Genel Olarak Elkoyma Koruma Tedbiri

Ceza muhakemesinde uyuşmazlık konusunun esastan çözümlenebilmesi için maddi gerçeğin kuşkuya yer vermeyecek bir şekilde ortaya konulması gereklidir. Bu hususta yapılacak değerlendirmenin vasıtasını ise deliller teşkil eder. Ancak bir suç şüphesinin araştırıldığı muhakeme sürecinde, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının engellenmesi amacıyla delil niteliği taşıyan eşyanın kaçırılması veya yok edilmesi sık karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu nedenle, bu eşyanın soruşturma ve kovuşturma sürecinde yetkili makamların eli altında bulundurulması, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacının sağlanması açısından oldukça mühimdir.[1] Öte yandan, yapılacak

[1] Nurullah Kunter, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, Doğan Kardeş, 1967, s. 461; Öztekin Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C. I, İstanbul, Sulhi Garan, 1976, s. 673; Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/M. Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt/Esra Alan Akcan/Özdem Özaydın/Efser Erden Tütüncü/Derya Altınok Villemin/Mehmet Can Tok, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020, s. 524; Bahri Öztürk/Behiye Eker Kazancı/Sesim Soyer Güleç, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, 4. Bası, Ankara, Seçkin, 2021, s. 169; Ahmet Gökcen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi), İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi

yargılamanın sonucunda bir güvenlik tedbiri olarak müsadereye hükmedilmesi açısından, buna konu olması muhtemel eşyanın muhakeme sürecinde muhafaza altında bulundurulması da son derece önemlidir.[2] Zira aksi halde, bu eşyaya hükümden sonra artık ulaşılamaması ve bu nedenle müsadere kararının kâğıt üzerinde kalması tehlikesi bulunmaktadır.[3] İşte bu mülahazalar karşısında elkoyma, pek çok ülke ceza muhakemesi kanununda bir koruma tedbiri olarak kendisine yer bulmuştur.[4] Bu çerçevede CMK'nın 123. maddesinde de "*İspat ara-*

Yayınları, 1994, s. 19, 49. Ahmet Gökcen/Murat Balcı/M. Emin Alşahin/Kerim Çakır, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Adalet, 2021, s. 468-469; V. Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020, s. 365; Mustafa Özen, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Adalet, 2021, s. 750; Ersan Şen/H. Sefa Eryıldız, Elkoyma, Seçkin, Ankara, 2017, s. 44; Doğan Gedik, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Basit Elkoyma", *Terazi Hukuk Dergisi,* S. 6, Şubat 2007, s. 67; Uğur Orhan, Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma, Ankara, Yetkin, 2019, s. 104.

2 Kunter, s. 461; Tosun, I, s. 673; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 169; Gökcen, s. 50; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 365; Özen, s. 750; Şen/Eryıldız, s. 44; Gedik, s. 67; Orhan, s. 104; Murat Aydın, Arama ve Elkoyma, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, 2012, s. 163.

3 Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 524; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 169.

4 İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda elkoyma üç farklı şekilde ve kanunun iki farklı kısmında düzenlenmiştir. Bunların tümünün ortak özelliği; taşınır ve taşınmaz eşyalar veya malvarlığı değerleri üzerinde hak sahiplerinin tasarruf yetkilerinin tümüyle veya kısmen kısıtlanmasıdır. Ancak her üçünün amaç ve mahiyetleri birbirinden farklıdır ve bu nedenle ayrı ayrı düzenlenmişlerdir (Paolo Tonini, Manuale di procedura penale, 11. Edz., Milano, Giuffré, 2010, s. 373; Giorgio Barbuto/Simone Luerti/Vittorio Pilla/Rosario Spina, Compendio di diritto procedura penale, Dogona, Maggioli, 2013, s. 174). Bunlardan ilki olan "Il sequestro probatorio", delil olarak kullanılabilecek mahiyetteki eşyalar için söz konusu olan elkoyma çeşididir ve kanunun, delillerin düzenlendiği 3. kitabında "delil elde etme vasıtaları" başlığı altında yer almıştır. Bu kısımda evvela "arama" ve devamında 252. maddede elkoymaya yer verilmiş ve arama sonucunda elde edilen eşyaya 259 ve 260. madde hükümlerine göre el konulabileceği hükme bağlanmıştır (İtCMK m. 252). Takip eden 253. maddede suç isnadı ile ilgili maddi gerçeğin ortaya çıkmasına vasıta olabilecek ve bizatihi suçun konusunu oluşturan eşyalara adli merciin emri ile elkonulabileceği belirtilmiş ve suçun konusunu oluşturan eşya "suçun üzerinde işlendiği veya suçun işlenmesinde kullanılan ya da suçtan elde edilen her türlü ürün, kazanç veya kıymet" olarak tanımlanmıştır (İtCMK m. 253/2). Bkz. Tonini, s. 374, dipnot 15; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 174; Alessandro Bernasconi, "Prove", in: Manuale di diritto processuale penale, Adolfo Scalfati (Ed.), Torino, G. Giappichelli, 2015, s. 299; Franco Cordero, Procedura penale, 9. Edz., Milano, Giuffré, 2012, s. 839; Stefano Ruggeri/Paola Maggio, "Il sequestro probatorio", La prova penale, a cura di Paola Ferrio, Enrico Marzaduri, Giorgio Spangher, Torino, G. Giappichelli, 2013, s. 785; Delfino Siracusa-

cı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır. Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir" hükümlerine yer verilerek soruşturma veya kovuşturmada, ispat aracı olarak kullanılabilecek yahut eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu teşkil eden malvarlığı değerlerinin muhafaza altına alınabilmesine,[5] eğer eşyayı yanında bulunduran kişiler bunu teslimden kaçınırlarsa eşyaya elkonulabilmesine olanak tanınmıştır.[6] Bu yönüyle elkoyma işlemi te-

---

no/Giovanni Tranchina/Enzo Zappalà, Elementi di diritto processuale penale, 3. Edz., Milano, Giuffré, 2007, s. 93; Luigi Grilli, La procedura penale, Guida pratica, Vol. I, CEDAM, 2010, s. 481; Vincenzo Garofoli, Diritto processuale penale, 2. Edz., Milano, Giuffré, 2010, s. 236. Yine bu kısımda postada el koyma detaylı olarak düzenlenmiş (İtCMK m. 254) ve ayrıca sanığa ait olmasa bile suçla ilgili olduğuna dair haklı sebeplerin söz konusu olması halinde bankalardaki mevduat, cari hesap ve sair menkul kıymet ve değerlere, bunlar özel kasada bulunsa dahi el konulabileceği ayrıca hüküm altına alınmıştır (İtCMK m. 255). Bkz. Giorgio Lattanzi/Ernesto Lupo, Codice di procedura penale – Rassegna di giurisprudenza e di dottrina, Vol II, a cura di Aniello Nappi et all, Milano, Giuffré, 2008, s. 815 vd; Bernasconi, s. 302-304; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 175; Garofoli, s. 237. El konulan eşyanın saklanması, yediemine tevdii ve iadesine ilişkin hükümler de yine bu kısımda yer almıştır (İtCMK m. 259 vd). Il sequestro conservativo ise ihtiyati elkoyma olarak çevirebileceğimiz özel bir elkoyma çeşidi olarak kanunun "koruma tedbirleri" kısmında düzenlenmiştir. Bu elkoymada amaç ileride verilmesi muhtemel para cezası, yargılama giderleri ve devlet hazinesine ödenmesi gereken diğer meblağların güvence altına alınmasıdır. Eğer bunların ödenmeyeceği konusunda haklı şüphe sebepleri varsa sanığın malvarlığı değerleriyle orantılı olarak bu elkoyma tedbiri uygulanabilecektir (İtCMK m. 316/1). Yine bu maddede, daha özel mahiyetteki bazı alacakların güven altına alınması amacıyla da elkoyma kararı verilebileceği hüküm altına alınmıştır (İtCMK m. 316/1bis, 2, 4). Bkz. Tonini, s. 491-492; Ercole Aprile, Le misure cautelari nel processo penale, Milano, Giuffré, 2006, s. 579 vd. "Il sequestro preventivo" ise "önleyici elkoyma" mahiyetinde olup bu kurum çerçevesinde kanun, müsadere edilebilecek eşyalar ile suça ilişkin olup da serbestçe bulunması suçun etkilerini ağırlaştırabilecek veya yeni bir suç işlenmesine sebebiyet verebilecek nitelikteki eşyalara elkonulmasını özel olarak düzenlemektedir (İtCMK m. 321). Bkz. Tonini, s. 492-493; Aprile, s. 599 vd; Grilli, s. 642 vd. Bu bahsettiğimiz tedbirlerin birbirlerine dönüşmesi de mümkündür. Örneğin delil olarak elkoyma konusu olmuş eşyanın önleyici elkoymanın koşullarını sağladığı anlaşılırsa, bu ikincisi için öngörülen prosedüre uyularak delil olarak elkoyma, önleyici elkoymaya dönüştürülebilir. Bkz. Siracusano/Tranchina/Zappalà, s. 93.

5 Bkz. Kunter, s. 460; Tosun, I, s. 673 vd.; Faruk Erem, Ceza Usulü Hukuku, 4. Bası, Ankara, Sevinç, 1973, s. 469; Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Ankara, Savaş, 2019, s. 287-288; Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Bası, İstanbul, Beta, 2020, s. 474, 480; Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku-I, 11. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020, s. 356-357 vd.; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 167 vd.; Gökcen, s. 9 vd.; Gedik, s. 68.

6 Dikkat edilirse kanun, ispat aracı olarak kullanılabilecek yahut eşya veya kazanç

melde mülkiyet hakkı ve bunun yanında eşyanın mahiyetine göre özel hayatın gizliği, haberleşme özgürlüğü gibi diğer hak ve özgürlüklere müdahale mahiyetinde bir *koruma tedbiridir.*[7]

Bu tedbir kural olarak ancak hâkim kararıyla gerçekleştirilebilir.[8] Ancak kanun istisnaen, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile de elkoyma işleminin gerçekleştirebileceğini kabul etmiştir (CMK m. 127/1). Bu halde yapılan elkoyma işleminin, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulması gerekmektedir. Elkoyma işlemi bu süre içerisinde onaya sunulmaz veya hâkim, bu hususta kararını elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklamaz yahut onay talebini reddederse elkoyma kendiliğinden

müsaderesinin konusunu teşkil eden eşyanın temelde muhafaza altına alınması esasını kabul etmiştir. Muhafaza altına almada, yanında bulunduran kişi eşyayı kendi rızasıyla teslim etmektedir. Bu teslim etme, bir istem üzerine olabileceği gibi -çoğu zaman bu olasılık tamamen göz ardı edilse de- bizzat yanında bulunduran kişi de eşyayı teslim etmek isteyebilir. Örneğin şüphelinin savunmasını, mağdurun da iddiasını ispatlar mahiyette bir eşyayı soruşturma işlemlerinde değerlendirilmek üzere Cumhuriyet savcısına teslim etmek istemesi mümkündür. Buna mukabil, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma aşamasında mahkeme de bir kimseden bir eşyayı teslim etmesini isteyebilir. Eğer eşyayı yanında bulunduran kimse, kendiliğinden veya bahsettiğimiz bu isteme icabet ederek eşyayı teslim etmişse artık muhafaza altına alınan bir eşyadan söz edilecektir. Bu halde elkoyma koruma tedbirine lüzum olmayacaktır. Eşyanın yanında bulunduran tarafından teslim edilmemesi halinde ise artık elkoyma koruma tedbirine başvurulabilecektir. Bkz. Kunter, s. 460-461; Toroslu/Feyzioğlu, s. 287; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 165; Centel/Zafer, s. 474; Gökcen, s. 146; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 476; Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Ankara, Seçkin, 2019, s. 423; Yener Ünver/Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Adalet, 2019, s. 409; Ali Parlar, İstinaf Sistemi ve Diğer Yeniliklere Göre Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Güncellenmiş 3. Bası, Ankara, Bilge, 2017, s.321.

7 Erem, s. 469; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 524; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 169; Centel/Zafer, s. 474; Şahin/Göktürk, I, s. 357; Gökcen, s. 19; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 365; Şen/Eryıldız, s.44; Aydın, s.158; Gedik, s. 68-69.

8 Elkoyma kararının maddi ve şekli koşulları için bkz. Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020, s. 411 vd.; Doğan Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Yetkin, 2020, s. 294 vd; Yurtcan, s. 432 vd.; Toroslu/Feyzioğlu, s. 289 vd.; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 524-525; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 178 vd.; Centel/Zafer, s. 475 vd.; Şahin/Göktürk, I, s. 352 vd.; Gökcen, s. 119; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 475; Ünver/Hakeri, s. 411 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 370 vd.; Özen, s. 751 vd.; Aydın, s. 164 vd.; Gedik, s. 74 vd.

kalkacaktır (CMK m. 127/2). Yine kanunda, bazı eşyalara mahiyeti gereği elkonulamayacağı da açıkça düzenlenmiştir (CMK m. 124/2, 126).

Kanun, elkoyma tedbirine ilişkin bu genel düzenlemenin yanında, gösterdiği özellikler nedeniyle kazanç müsaderesinin konusunu oluşturabilecek taşınmaz, hak ve alacaklara elkonulması (CMK m. 128), postada elkoyma (CMK m. 129) ve bilgisayar kütüklerine elkonulmasını (CMK m. 134) ayrıca düzenlemiştir ve bunlara, özel *elkoyma* halleri de denilmektedir.[9] Ancak bunlardan, "taşınmaz hak ve alacaklara elkoyma tedbiri" bir tarafa bırakılırsa, diğerlerinin eşyanın hukuki durumu yönünden doğurduğu sonuçlar noktasında temelde gösterdikleri bir özellik söz konusu değildir. Bu nedenle biz, elkonulan eşya ve malvarlığı değerlerinin hukuki durumu, teslimi ve iadesi açısından bunların tümü için *genel mahiyette elkoyma* tabirini kullanacağız.

Buna karşılık CMK m. 128'de düzenlenen *taşınmaz, hak ve alacaklara el koyma* tedbiri hem doğurduğu hukuki sonuçlar hem de elkonulan eşya ya da malvarlığı değerlerinin iade konusu olması açısından özellik arz etmektedir. Bu açıdan elkoymanın bu türüne kısaca değinmekte fayda bulunmaktadır. CMK m. 128'e göre "*Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait; a) Taşınmazlara, b) Kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına, c) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba, d) Gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara, e) Kıymetli evraka, f) Ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına, g) Kiralık kasa mevcutlarına, h) Diğer malvarlığı değerlerine, elkonulabilir. Somut olarak belirlenen bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma* işlemi yapılabilir". Buna göre soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunması halinde, *şüpheli ve*ya sanığa ait malvarlığı değerlerine, bunlar başkalarının zilyetliğinde olsalar dahi elkonulması *mümkündür*.[10]

---

9 Bkz. Yurtcan, s. 438; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 528 vd.; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 190 vd.; Centel/Zafer, s. 484 vd.; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 467.

10 Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 415 vd.; Yurtcan, s. 432; Soyaslan, s. 304 vd.; Centel/Zafer, s. 476 vd.; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/

Ancak bu elkoyma, yalnızca kanunda sınırlı olarak sayılan suçlarla ilgili yürütülen soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde ve yine ancak hâkim kararı ile icra edilebilecektir.[11] Görüldüğü üzere burada genel mahiyette elkoymadan farklı olarak, delil mahiyeti arz edebilecek bir eşya değil yalnızca kazanç müsaderesinin konusunu oluşturabilecek eşya ya da başkaca malvarlığı değerleri söz konusudur.[12] Bu malvarlığı değerleri açısından tedbirin amacı ise şüpheli, sanık veya üçüncü kişilerin bunlar üzerindeki tasarrufunu engellemek ve bu suretle yargılama neticesinde verilmesi muhtemel müsadere veya mağdura iade kararlarının uygulanmasına olanak tanımaktır.[13] Dolayısıyla bu madde kapsamında elkonulan eşya ve malvarlığı değerleri açısından, elkoyma işleminin uygulanma şekli ve eşyanın hukuki durumunda meydana gelen değişiklik, genel mahiyetteki elkoymadan farklılaşmaktadır.

Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 529-531; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 481 vd.; Ünver/Hakeri, s. 414 vd.; Aydın, s.180 vd.; İsmail Dursun, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Taşınmaz, Hak ve Alacaklara Elkoyma", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın'a Armağan, C. 21, S. 2, 2015, s. 540 vd.

11 Yenisey/Nuhoğlu, s. 417; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 198; Toroslu/Feyzioğlu, s. 290; Soyaslan, s. 305; Centel/Zafer, s. 476; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 481; Ünver/Hakeri, s. 414; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 380; Dursun, s. 547-550. Bununla birlikte 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 17. maddesinde buna, belirli suçlar yönünden bir istisna getirilmiştir. Bu maddenin 1.fıkrasına göre "Aklama ve terörün finansmanı suçunun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunan hallerde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128'inci maddesindeki usule göre malvarlığı değerlerine elkonulabilir". Ancak ikinci fıkrada buna istisna getirilmiş ve "Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı da elkoyma kararı verebilir. Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim en geç yirmi dört saat içinde onaylanıp onaylanmamasına karar verir. Hâkimin onaylaması hâlinde 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128 inci maddesinde belirtilen değere ilişkin rapor üç ay içinde alınır ve tekrar hâkim onayına sunulur. Onaylanmama veya raporun üç ay içinde alınamaması hâlinde Cumhuriyet savcılığının kararı hükümsüz kalır" hükmüne yer verilmiştir.

12 Bkz. Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 529; Dursun, s. 536; Aydın, s. 178.

13 Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 529; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 195; Dursun, s. 536-537.

B. Elkoyma Koruma Tedbirinin, Elkonulan Eşya ve Diğer Malvarlığı Değerleri Yönünden Hukuki Sonuçları

Elkoyma koruma tedbirinin elkonulan eşya yönünden doğurduğu hukuki sonuçlar, elkoymanın genel mahiyette olması ve taşınmaz hak ve alacaklara elkonulması hallerinde farklılaşmaktadır[14]. Ancak her ikisi yönünden de müştereken ifade edilmesi gereken nokta; geçici mahiyette bir tedbir olarak[15] elkoymanın, eşyanın *mülkiyeti* açısından bir değişikliğe sebebiyet vermemesidir.[16] Nitekim eşya elkoymadan önce kimin mülkiyetinde ise elkoyma işlemi sonrasında da onun mülkiyetinde kalmaya devam edecektir. Bu durum, eşya hakkında yargılama neticesinde verilecek müsadere hükmünün kesinleşmesine kadar sürecek ve ancak bu hükmün kesinleşmesi ile birlikte eşyanın mülkiyeti devlete geçebilecektir.[17]

Elkoyma işleminin eşyalar açısından asıl sonuç doğurduğu hukuki kurum ise *zilyetliktir*.[18] Bu hukuki kurum, eşyanın teslim ve iadesinin doğru anlaşılabilmesi için de son derece önemli olduğundan, elkoyma işlemi ile eşya üzerindeki zilyetlik durumunda nasıl bir değişim olduğunu ele almamız gerekmektedir.[19] Türk Medeni Kanunu'nda zilyetlik

---

14 Benzer bir yaklaşım için bkz. Şen/Eryıldız, s. 20.

15 Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176; Ruggeri/Maggio, s. 802; Cordero, s. 842; Erem, s. 469; Toroslu/Feyzioğlu, s. 293; Centel/Zafer, s. 1052; Gökcen, s. 21; Şen/Eryıldız, s. 44; Aydın, s. 160; Gedik, s. 80; Parlar, s. 321. Esasen "geçici olma" tüm koruma tedbirlerinin ortak özelliği mahiyetindedir. Bkz. Tosun, I, s. 677; Centel/Zafer, s. 380; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 34; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 381; Ünver/Hakeri, s. 319;

16 Bkz. Tonini, s. 373; Yenisey/Nuhoğlu, s. 812; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 195; Centel/Zafer, s. 1051; Gökcen, s. 92; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 471; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 378; Özen, s. 766; Şen/Eryıldız, s. 45; Orhan, s. 103.

17 Yenisey/Nuhoğlu, s. 812; Centel/Zafer, s. 1051; Gökcen, s. 21, 92, 163; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 490; Şen/Eryıldız, s. 45.

18 Elkoyma ile şüpheli, sanık veya diğer kimselerin eşya üzerinde tasarrufta bulunabilmeleri ve gerekirse bunları kullanma imkanları kısıtlanır. Bkz. Tonini, s. 373; Kunter, s. 464; Şahin/Göktürk, I, s. 352. Nitekim elkoyma, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nde de "suçun veya tehlikelerin önlenmesi amacıyla veya suçun delili olabileceği veya müsadereye tâbi olduğu için, bir eşya üzerinde, rızası olmamasına rağmen, zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması işlemi" şeklinde tanımlanmıştır (AÖAYön. m. 4).

19 Eşyalardan ekonomik bakımdan veya sair suretle yararlanmak, onları kullanmak ve bu kapsamda her türlü maddi ve hukuki fiilleri icra etmek için eşyalar üzerinde fiili hakimiyet kurmuş olmak gerekmektedir. İşte bu fiili hakimiyet hukuken zilyetlik kurumu ile açıklanmaktadır (Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, Eşya Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Beta, 2018, s. 107). Elkoyma halinde ise bu fiili hakimiyetin kullanılması imkânı geçici olarak ortadan kaldırılmakta, teslim ve

doğrudan tanımlanmış olmamakla birlikte *zilyet* ile ilgili olarak MK m. 973'de "*bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimse onun zilyedidir*" şeklinde bir tanıma yer verilmiş olup buna göre zilyetliğin de temelde, eşya üzerindeki fiili hakimiyet kriterine bağlanmış olduğu görülmektedir.[20] Ancak buradaki anlamıyla fiili hakimiyet, CMK m. 123/2'de yer verilen eşyayı fiilen "yanında bulundurmaktan" çok daha geniş bir kavramdır. Nitekim MK m. 974'te "*zilyet, bir sınırlı ayni hak veya bir kişisel hakkın kurulmasını ya da kullanılmasını sağlamak için şeyi başkasına teslim ederse, bunların ikisi de zilyet olur. Bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan asli zilyet, diğeri fer'i zilyettir*" ve MK m. 975'te "*Bir şeyde fiili hakimiyetini doğrudan doğruya sürdüren kimse dolaysız zilyet, başka bir kişi aracılığı ile sürdüren kimse dolaylı zilyettir*" hükümlerine yer verilerek bir kimsenin, eşyayı yanında bulundurmasa bile onun üzerinde fiili hakimiyetinin söz konusu olabileceği hükme bağlanmıştır.[21] Bu açıdan "fiili hakimiyet, eşyayı sadece maddi etki alanı içinde bulundurmak değildir. Fiili hakimiyet, daha çok bir eşyadan doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak yararlanabilecek, onu kullanabilecek, onu koruyabilecek durumda olma anlamına gelir".[22]

Bu çerçevede elkoyma işlemiyle birlikte o ana kadar eşyanın zilyedi olan kimsenin, fiili hakimiyetini kullanma olanağı ortadan kaldırılmakta ve eşya, adli makamların fiili hakimiyetine geçirilmektedir.[23] O ana kadar eşyanın tek bir zilyedi olabileceği gibi mesela kira sözleşmesine istinaden bu eşyanın, maliki tarafından bir başkasına teslim edilmiş olması dolayısıyla, kademeli şekilde birden çok zilye-

---

iade ile bu imkân yeniden kazanılmaktadır. Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176. Dolayısıyla elkonulan eşyanın teslim ve iadesinin zilyetlik kurumu dışında izahı olanaklı değildir.

20 Kemal T. Gürsoy/Fikret Eren/Erol Cansel, Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara, AÜHF Yayınları, 1984, s. 72; M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, Eşya Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, Filiz, 2014, s. 47; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 107-109; Halûk Nami Nomer/Serkan Ergüne, Eşya Hukuku, 8. Bası, İstanbul, OnikiLevha, 2020, s. 24-25; Şeref Ertaş, Eşya Hukuku, 6. Bası, Ankara, Seçkin, 2005, s. 74.

21 Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 47-48; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 110; Nomer/Ergüne, s. 21.

22 Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 110. Ayrıca bkz. Gürsoy/Eren/Cansel, s. 75-76; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 48-49; Nomer/Ergüne, s. 21; Mehmet Ayan, Eşya Hukuku- I, Zilyedlik ve Tapu Sicili, 14. Baskı, Ankara, Adalet, s. 71-72.

23 Bkz. Gökcen, s. 148; Şahin/Göktürk, I, s. 352.

di de olabilir.[24] Bu ikinci olasılıkta eşyayı fiilen elinde bulunduran kiracı *dolaysız fer'i zilyet* iken eşyanın maliki *dolaylı asli zilyet* olacaktır.[25] İşte elkoyma işlemiyle birlikte, tüm bu kişilerin eşya üzerindeki fiili hakimiyetlerini kullanma olanakları ortadan kalkmaktadır. Bu aşamadan sonra malik, malı kullanma, semerelerinden yararlanma ve malı tüketme imkanlarını geçici de olsa yitirecek, keza kiracı da malı kullanma imkanını kaybedecektir. Ancak önemle belirtmemiz gerekir ki fiili hakimiyeti kullanma imkanının bu şekilde kaybı, fiili hakimiyetin ve haliyle zilyetliğin de tümüyle kaybı anlamına gelmemektedir.[26] Nitekim MK m. 976'ya göre *"fiili hakimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliği sona erdirmez"*. Bir koruma tedbiri olarak elkoyma da geçici nitelikte olup bu tedbirin kaldırılması ve en geç yargılamanın sonunda eşyanın zilyedine iadesine karar verilebilmesi olasılığı her zaman vardır.[27] Bu yönüyle elkoyma, -bu işlem neticesinde zilyet eşya üzerindeki fiili hakimiyetini kullanma imkanını çok uzun bir süre için kaybetse bile- yine de zilyetliği ortadan kaldıran mahiyette bir işlem değildir.[28] Zira bu halde eşya yedindeyken el konulan kimse, eşya üzerindeki fiili hakimiyetini kullanma imkanını kaybetmekte ise de bu kayıp, "geçici" mahiyette olduğundan, MK m. 976 gereğince hukuken bu kimsenin eşya üzerin-

---

24 Belirtmemiz gerekir ki eşyayı yanında bulunduran kimsenin mutlaka eşyanın zilyedi olması şart da değildir; bu kimse yalnızca zilyet yardımcısı da olabilir (Bkz. Nomer/Ergüne, s. 34; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 80-81; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 60; Ayan, s. 95; Ertaş, s. 77). Bu olasılıkta eşyanın zilyedi ile elkoyma anında yanında bulunduran kimse tamamen farklı kişiler olacaktır. Örneğin eşyaya, evde ev sahibi yokken ve yalnızca hizmetçi varken yapılan aramada elkonulmuş olabilir. Bu kimse eşyanın zilyedi değil, yalnızca zilyet yardımcısıdır. Ancak bu durum elkoyma ile zilyetlikte ortaya çıkan değişiklikler açısından bir fark meydana getirmemektedir.

25 Asli ve fer'i ve dolaylı ve dolaysız zilyet kavramları için bkz. Nomer/Ergüne, s. 26 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 57 vd.; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 134 vd.; Ertaş, s. 80; Ayan, s. 87 vd.

26 Elkoymanın "zilyetliği zorla kaldıran bir muamele olduğu" yönünde bkz. Kunter, s. 464; Yenisey/Nuhoğlu, s. 411. Oysa "devamlı bir sebeple, şey üzerinde fiili hakimiyet sona ererse, zilyetlik de sona erer; zilyet, o şeyi tekrar ele geçirme ümidini kaybetmiş olmalıdır; bu ümit ve ihtimal devam ettiği sürece, zilyetlik sona ermiş olamaz" Gürsoy/Eren/Cansel, s. 94-95. Ayrıca bkz. Nomer/Ergüne, s. 52; Ertaş, s. 75.

27 Gökcen, s. 22. YCGK 11.6.2019 tarih ve 2017/771 E, 2019/469 K: "El konulan eşyanın geçici olarak Devletin kontrolü altında kalması nedeniyle…" https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

28 Nitekim bu yönde bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 80; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 163; Ayan, s. 210.

deki fiili hakimiyetini de tümüyle kaybettiği anlamına gelmeyecektir.[29] Bu işlemle birlikte adli makamlar eşyanın *dolaysız zilyedi* olurken, eşya yedindeyken elkonulan kimse ise *dolaylı zilyet* olarak kalmaya devam edecektir.[30] Şu hususu da belirtmemiz gerekir ki adli makamların bu zilyetliği iktisabı, önceki dolaysız zilyedin iradesine dayanmamakta olup tümüyle kanundan kaynaklanan ve kamu hukukuna dayanan bir tür iktisaptır.[31]

Taşınmaz, hak ve alacaklara elkoyma halinde ise temel amaç mal üzerinde ileride verilebilecek bir müsadere veya malın mağdura iadesi işlemi ile bağdaşmayacak mahiyette tasarrufta bulunulmasının önlenmesi olduğundan,[32] burada eşya veya malvarlığı değerinin mahiyetine göre yapılan elkoyma işleminin de farklı sonuçları söz konusu olacaktır. İlk etapta, CMK m. 128/3'e göre "*taşınmaza elkonulması kararı, tapu kütüğüne şerh verilmek suretiyle icra edilir*". Keza aynı maddenin 4. fıkrasına göre "*kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen el-*

29 Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 80; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 163.

30 Elkoyma halinde adli makamlar "malik" sıfatıyla değil "başka sıfatla" zilyettir. Zira elkoyma halinde adli makamların eşya üzerinde mülkiyet iddiası yoktur. Malik sıfatıyla zilyet ve başka sıfatla zilyet kavramları için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 56-57; Nomer/Ergüne, s. 25-26.

31 Bu durum, CMK m. 123/1 ve 2'deki "muhafaza altına alma" ve "elkoyma" kavramları arasındaki farkı da ortaya koymaktadır. Muhafaza altına alma halinde eşyanın zilyedi, eşyayı kendi iradesi ile adli makamlara vermekte ve bu yönüyle adli makamlar eşya üzerindeki dolaysız fer'i zilyetliği olağan bir şekilde iktisap etmektedir. Oysa elkoyma halinde eşya, önceki dolaysız zilyedin elinden zorla alınmakta ve buradaki iktisap, bu kimsenin iradesine değil kanun hükmüne uygun şekilde alınan hâkim kararına dayanmaktadır. Tam da bu nedenle muhafaza altına alınan eşyanın iadesi açısından CMK m. 131'e gitmeye gerek yoktur. Zira muhafaza altına alınmada zilyedin rızası hilafına eşya kendisinden alınmadığı gibi yine rızası hilafına da muhafaza edilmez. Aksi düşünce, mülkiyet hakkının hâkim kararı olmaksızın dolaylı olarak kısıtlanması ve haliyle mülkiyet hakkına ilişkin Anayasa ve Kanun hükümlerinin dolanılması anlamına gelecektir. Bu nedenle zilyet, muhafaza altına alınan eşyanın iadesini talep etmişse; ya eşya herhangi bir şekle tabi olmaksızın tutanakla iade edilmeli ya da eğer şartları varsa CMK m. 123/2'ye göre bu eşyaya elkonulmalıdır. Bu ikinci olasılıkta artık muhafaza altına alınan değil elkonulan bir eşya söz konusu olacaktır ve haliyle bu eşyanın iadesi de artık CMK m. 131 hükmüne tabi olacaktır. Bu açıdan, muhafaza altına alma halinde adli makamların zilyetliğinin devamının, artık eşyayı teslim eden kişinin rızasına bağlı olmadığı ve bu eşyanın talep halinde iadesinin, elkonulan eşyada olduğu gibi CMK m.131'e tabi olduğunu iddia etmek (Şen/Eryıldız, s. 39; Aydın, s. 159) isabetli değildir.

32 Bkz. Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 529; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 195.

koyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verilmek suretiyle icra olunur". Böylelikle ayni haklar üzerindeki tasarrufun sicil işlemine tabi olduğu taşınmaz ve ulaşım araçları açısından kanun, elkoyma işleminin tatbikinin, kural olarak yalnızca ilgili sicile şerhi ile sınırlı olacağını kabul etmiştir.[33] Bu halde belirtilen eşyalar üzerinde malikin *sicil zilyetliğine*[34] bağlı tasarruf yetkisi kısıtlanmış olur ve fakat malik ya da diğer bir ayni veya şahsi hak sahibi *eşya zilyedi* olarak kalmaya devam eder, bu halde kural olarak ne sicil ne de eşya zilyetliği devlete geçmez.[35] Bunun doğal sonucu olarak bu kimseler sicilde bir tasarruf işlemi yapamasalar da eşya üzerindeki fiili hakimiyetleri ortadan kalkmadığından, CMK m. 128 gereğince bir karar alınmış olması, zilyedin malı kullanması ve semerelerinden yararlanmasına engel mahiyette değildir.[36] Örneğin bu halde malik tarlasını sürebilir veya ürün kirası için bir başkasına sürdürebilir veya otomobilini bir başkasına kiralayabilir.[37] Aynı durum CMK m. 128/1-f ve 6 gereğince ortaklık paylarına

33 Bkz. Dursun, s. 550-551; Parlar, s. 338.

34 Kavram için bkz. Nomer/Ergüne, s. 33; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 87.

35 Bkz. Şahin/Göktürk, I, s. 352; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 469. Ancak CMK m. 128/10'a göre "Bu madde uyarınca elkonulan taşınmaz, hak ve alacakların idaresi gerektiğinde bu malvarlığı değerlerinin yönetimi amacıyla kayyım atanabilir". Bu hükme göre taşınmazın yönetimi açısından kayyım atanması halinde, yukarıda belirttiğimiz genel mahiyette elkoymaya konu eşyaya paralel şekilde, malın dolaysız eşya zilyetliği adli makamlara geçecektir.

36 Aynı yönde bkz. Dursun, s. 551.

37 Ulaşım aracına, eğer koşulları varsa CMK m. 123 gereğince fiilen elkonulması da elbette mümkündür (Parlar, s.338). Bu halde eşyanın dolaysız eşya zilyedliği devlete geçmiş olur. Suç Eşyası Yönetmeliğinde bu durum özel olarak düzenlenmiş ve "Özel düzenleme bulunmayan hâllerde fiilen elkonulması gereken kara, deniz ve hava araçlarının teslim alınmasına dair işlemler Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda emanet bürosunca yerine getirilir. Elkonulan kara, deniz ve hava araçlarının, emanet bürosuna girişi ve bu konu ile ilgili kayıt işlemleri, 6'ncı madde gereğince yapıldıktan sonra, mahallin en büyük mal memurluğuna, ilgili mahkemelerce ve Cumhuriyet başsavcılıklarınca yazılı olarak istendiğinde iade edilmek üzere, tüm bilgileri içeren bir tutanakla derhâl teslim edilir (…)" (SEYön. m. 14) hükmüne yer verilmiştir. Bunun gibi Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 10. maddesine göre "Bu Kanunda tanımlanan suçların işlenmesinde kullanılan taşıtlara, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128'inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmüne göre elkonulur". Buna göre kaçakçılık suçlarının işlenmesinde kullanılan araca fiilen el konulmayacak, CMK m. 128'e göre yalnızca bunlara özgü sicile şerh verilecek, bu halde eşya fiilen eşya zilyedinin elinde kalmaya devam edecektir. Ancak "13'üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına girmesi, Türkiye'de sicile kayıtlı olmaması ya da soruşturma ve kovuşturma devam ederken, kaçakçılık suçunun işlenmesinde tekrar kullanılması halinde, elkonulan araç alıkonulur". İşte bu olasılıkta eşyaya sadece kayden değil fiilen de elkonulmuş olur. Bu halde "Sahibinin aracın değeri kadar teminatı alıkoyma tarihinden itiba-

el konulması halinde de söz konusu olur. Bu karar sonrasında şüpheli veya sanık pay sahibi olarak kalmaya devam eder ancak pay üzerinde tasarrufta bulunamaz, örneğin payı devredemez veya rehnedemez.[38]

Dikkat edilirse CMK m. 128'de sadece eşyalara değil hak ve alacaklara el konulması da düzenlenmiştir. Bu çerçevede örneğin banka veya diğer mali kurumlardaki her türlü hesaba elkonulması halinde esasen şüpheli veya sanığın, banka nezdindeki alacak hakkına elkonulmaktadır.[39] Zira mevduat sözleşmelerinde bankaya mevduat olarak yatırılan paranın zilyetliği de bankaya geçmekte ve fakat bu sözleşme, mevduat sahibine alacak hakkı çerçevesinde (mevduatın ödenmesini veya çe-

---

ren otuz gün içinde gümrük idaresine teslim etmesi halinde, araç sahibine iade edilir. Aksi takdirde, tasfiye idaresi tarafından soruşturma ve kovuşturma sonucu beklenmeksizin derhal tasfiye olunur. Tasfiyenin satış suretiyle gerçekleşmesi halinde, satıştan elde edilen gelirden taşıtın muhafaza edilmesi ve satışı için gerekli olan bütün masraflar karşılandıktan sonra kalan miktar, kovuşturma sonucuna göre işlem yapılmak üzere emanet hesabına alınır". Neredeyse aynı mahiyette hükümlere göçmen kaçakçılığında kullanılan ulaşım araçları yönünden Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Ek-1. maddesinde ve uyuşturucu maddeler ile ilgili kimi suçlarda kullanılan ulaşım araçları yönünden de Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un Ek-2. maddesinde de yer verilmiştir. Görüleceği üzere burada özel elkoyma tedbirleri ve yine özel bir iade prosedürü düzenlenmiştir.

38 Bu hallerde esasen amaç, maddi varlığı olmayan ya da maddi varlığı ancak kayden tasarrufa konu edilebilecek malvarlığı değerleri üzerinde, şüpheli, sanık veya üçüncü kişilerin tasarrufta bulunmalarının önüne geçilebilmesidir. Tonini, s. 373.

39 Kanun, CMK m. 128'de "kiralık kasa mevcutlarına" el konulmasına da cevaz vermiştir. "Kiralık kasa sözleşmesi banka ile müşterisi arasında kurulan ve bankanın müşterisine kiralık kasalar dairesinde bulunan bir kasayı, orada kıymetli eşyasını saklamak üzere yararlanmasına belirli bir ivaz karşılığında müsaade etmesi, fakat kasanın açılması için gerekli iki anahtardan birinin müşteride diğerinin bankada bulunması hususunda anlaşmaları ile kurulan bir sözleşmedir" (Şener Akyol, Banka Sözleşmeleri, Ord. Prof. Dr. Kemaleddin Birsen'e Armağan, İstanbul, Afa, 2001, s. 143). Bu sözleşmelerinin hukuki niteliği oldukça tartışmalı olmakla birlikte genel olarak banka binasında ve bankanın dolaysız fiili hakimiyetinde olan "kasa" üzerinde bankanın asli ve müşterinin fer'i zilyetliğinin, kasa dış kapağı üzerinde hem bankanın hem müşterinin iştirak halinde zilyetliğinin, kasa mevcudu üzerinde ise müşterinin tek başına zilyetliğinin bulunduğu kabul edilir (Akyol, s. 147-148; İbrahim Kaplan, Banka Sözleşmeleri Hukuku, C.I, Ankara, Dayınlarlı, 1996, s. 214). Buna göre elkoyma kararının verilmesi halinde iki ihtimalden söz edilebilecektir: Ya söz konusu kiralık kasa içerisinde bulunan malvarlığı değerleri kolluk marifetiyle basit elkoymada olduğu gibi alınarak adli emanete teslim edilecektir. Ya da bankaya CMK m. 128/7 gereğince bildirimde bulunarak müşterinin kiralık kasa sözleşmesinden kaynaklanan "kasadan yararlanma" hakkını kullanması engellenir. Bu durumda banka, müşterisinin kiralık kasa dış kapağını açarak kiralık kasaya ulaşımına dair taleplerini el koyma kararına dayalı olarak geri çevirmek durumunda olacaktır.

şitli işlemlere konu edilmesini talep etmek gibi) bazı yetkiler vermektedir.[40] Bu nedenle banka ve mali kuruma CMK m. 128/5 gereğince yapılan bildirimle birlikte mevduat sahibi, banka mevduat sözleşmesinden kaynaklı alacak hakkının kendisine sağladığı bu yetkileri kullanamaz hale gelir; örneğin paranın iadesini isteyemez yahut havale vb. işlemlere konu edilmesi talebinde bulunamaz. Dolayısıyla burada esasen şüpheli, sanık veya üçüncü kişilerin zilyetliğinde bulunan bir eşyaya elkonulması söz konusu olmayıp bu kimselerin mevduat sözleşmesinden kaynaklı alacak haklarına elkonulmaktadır. Aynı durum şüpheli veya sanığın üçüncü kişiler nezdindeki diğer alacakları için de geçerlidir (CMK m. 128/7).

II. ELKONULAN EŞYANIN ŞÜPHELİ, SANIK veya DİĞER KİŞİLERE TESLİMİ (CMK m. 132/5-6)

A. Kavram ve Hukuki Nitelik

Yukarıda belirttiğimiz üzere elkoyma işleminin temel sonucu eşyanın önceki dolaysız zilyedinin bu sıfatının ortadan kalkarak dolaylı zilyet haline gelmesi ve dolaysız zilyetliğin devlete geçmesidir. Nitekim elkoyma işlemiyle birlikte eşya, yanından bulunduran kimsenin elinden alınmakta ve adli emanette muhafaza edilmektedir.[41] Bu durum kural olarak elkoyma kararı kaldırılıncaya, eşya iade edilinceye veya müsadere uyuşmazlığı ile ilgili bir karar verilinceye kadar devam edecektir.[42] Ancak gelinen aşama itibariyle eşyanın adli emanette muhafazasına artık ihtiyaç duyulmayabilir. Bu durumda, Kanunda aranan koşulların söz konusu olması halinde elkonulan eşyanın şüpheli,

---

40 Bkz. Kaplan, s. 142 vd.

41 Gökcen, s. 148. Elkoyma işlemi kural olarak adli kolluk tarafından icra edilecek ve kolluk görevlileri elkoydukları eşyayı Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi edeceklerdir (SEYön. m. 5/5). Bu eşyanın Cumhuriyet Başsavcılığınca teslim alınmasına dair işlemler Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda emanet memurunca yerine getirilir. Bulunmadığı takdirde Cumhuriyet Başsavcılığınca görevlendirilecek personel tarafından tutanakla teslim alınarak en kısa zamanda emanet bürosuna teslim edilir (SEYön. m. 5/7). Bu şekilde teslim alınan eşya, suç eşyası esas kaydına kaydedilir (SEYön. m. 6/1).

42 Ruggeri/Maggio, s. 802; Toroslu/Feyzioğlu, s. 293. Bu süreçte eşyanın vasfının, maddi değerinin ve delil oluşturan özelliklerinin tamamen veya kısmen kaybının engellenmesi, böylece hak kayıplarının önüne geçilmesi ve delil değeri taşıyan olguların kaybının önlenmesi amacıyla, nitelik ve yıllarına göre tasnifinin yapılması ve buna uygun şekilde muhafaza edilmesi sağlanır (SEYön. m. 8/1).

sanık veya üçüncü kişilere *teslimi* söz konusu olabilecektir.[43] Nitekim CMK m. 132/5 ve 132/6'da belirli hallerde eşyanın şüpheli, sanık veya ilgili diğer kişilere teslimine imkân tanınmaktadır.[44]

Burada kullanılan anlamıyla *elkonulan eşyanın teslimi*, eşyanın *kural olarak* yalnızca dolaysız zilyetliğinin teminat gösterilmesi karşılığında veya teminatsız olarak, *istisnaen* de zilyetliğin tümüyle ve fakat rayiç bedelinin ödenmesi şartıyla şüpheli, sanık veya diğer bir kişiye bırakılması anlamına gelmektedir.[45] Eşyanın teslimi ile birlikte o ana kadar adli emanette muhafaza edilen eşyanın dolaysız zilyetliği bahsi geçen kişilere geçmektedir.[46] Ancak esasında kanun, birbirinden farklı iki kurumu *teslim* ibaresiyle aynı maddede bir arada düzenlemiştir. Bunlardan ilkinde eşya yalnızca muhafaza edilmek üzere teslim edilmekte ve bunun sonucu olarak adli makamlar eşyanın dolaylı da olsa zilyedi olarak kalmaya devam etmektedirler (CMK m. 132/5). Buna karşılık ikinci olasılıkta eşya, artık delil olarak ihtiyaç kalmadığı için gerçekte bedeli karşılığında iade edilmektedir. Bu halde ise artık adli makamların eşya üzerinde zilyetliklerinden bahsetmeye de olanak kalmamaktadır (CMK m. 132/6).

---

43 Yenisey/Nuhoğlu, s. 422; Şahin/Göktürk, I, s. 359; Centel/Zafer, s. 483. Önceki kanunda teslim kurumuna yer verilmemiş olup bu durumun doktrinde eleştirilmekte olduğu görülmektedir. Bkz. Gökcen, s. 151.

44 İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu da teslim kurumuna yer vermiştir. Nitekim İtCMK m. 262'ye göre "Delil olarak muhafazasına gerek kalmayan eşyalar hüküm verilmeden önce dahi hak sahibine iade edilebilir. Lüzumu halinde adli makam, iade edilen eşyaların gerektiğinde hazır bulundurulmasını emredebilir ve bu amaçla bir depozito talep edebilir". Buna göre elkonulan eşyanın sahibine iadesi kuraldır ve fakat kanun, iade yerine teslim yoluna gidilebileceğini de öngörmüştür. Bu ikinci halde eşya, gerektiğinde hazır edilmek üzere hak sahibine -niteliği itibariyle- "teslim edilmekte" olup bu teslim, bir depozito şartına da bağlanabilecektir. Bkz. Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 846; Cordero, s. 842; Bernasconi, s. 307-308; Garofoli, s. 237.

45 Eşyanın üzerindeki zilyetlik durumunu değiştiren bu teslim, Mahkeme ve diğer resmi mercilerce incelenmek üzere istenilen suç eşyasının, bu kurum görevlilerine tesliminden farklıdır. SEYön. m. 9'da düzenlenen bu ikinci halde, eşyanın dolaysız zilyetliği adli makamlardan, incelemeyi yapacak kamu kurumuna geçmektedir. Aynı durum muhafazası zor kıymetli eşyanın banka kasasında saklanması veya numune alınması mümkün çok sayıda eşyanın mal müdürlüğüne gönderilmesi (SEYön. m. 10/2-3) veya araçların muhafaza için yine mal müdürlüğüne gönderilmesi (SEYön m. 12) yahut silah ve mühimmatın Jandarma birlik depolarına teslimi (SEYön. m. 11) hallerinde de caridir.

46 Suç eşyası yönetmeliğinde teslim yerine de iade tabiri kullanılmıştır. Nitekim Yönetmeliğe göre "Suç eşyasının iadesine (…) teminat ya da rayiç değerinin ödenmesi karşılığında karar verilmiş ise, bunun mahallin en büyük mal memurluğuna yatırıldığına dair makbuz ya da belge evraka eklenir" (SEYön. m. 14).

Bu iki olasılığı incelemeye geçmeden evvel şu hususu belirtmemiz gerekir ki kanunda açıkça yalnızca ispat vasıtası olarak kullanılabilecek eşyadan söz edildiği için yalnızca kazanç müsaderesi konusu olması hasebiyle elkonulan malvarlığı değerlerinin herhangi bir suretle teslime konu olabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle örneğin suçtan elde edildiği şüphesi ile elkonulan para ya da para yerine geçen değerlerin şüpheli, sanık veya ilgililere tesliminden söz edilemez. Bunlar, koşulları varsa ancak *iadeye* konu olabilirler. Bu açıdan *teslim*, yalnızca mahiyeti itibariyle teslime uygun *eşyalar* için söz konusu olabilecek bir kurumdur.

B. Teslim Türleri

1. Emaneten Teslim

CMK m. 132/5'e göre "*Elkonulan* eşya, soruşturma evresinde Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından, bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak ve istendiğinde derhal iade edilmek koşuluyla, muhafaza edilmek üzere, şüpheliye, sanığa veya diğer bir kişiye teslim edilebilir. Bu bırakma, teminat gösterilmesi koşuluna da bağlanabilir". Buna göre elkoyma işlemine konu edilen eşya, "muhafaza edilmek üzere" şüpheliye, sanığa veya diğer bir kişiye teslim edilebilir.[47] Esasen bu hüküm, ispat vasıtası olması veya müsadere konusu olma ihtimali nedeniyle eşyanın muhafazasına gerek olmasına rağmen bunun adli emanet eliyle yapılmasının imkansız veya güç olduğu yahut eşyanın ekonomik sebeplerle şüpheli, sanık veya diğer bir kişinin muhafazasında olmasının, bu kişilerin ekonomik bir kayba uğramamasının temin edilmesi açısından elkoymanın amaçları ile daha uyumlu olacağı haller nazara alınarak ihdas edilmiştir.[48]

---

47 Yenisey/Nuhoğlu, s. 422; Toroslu/Feyzioğlu, s. 294; Şahin/Göktürk, I, s. 359; Centel/Zafer, s. 483; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 373; Şen/Eryıldız, s. 95; Orhan, s. 156.

48 YCGK 11.6.2019 tarih ve 2017/771 E, 2019/469 K: "El konulan eşyanın geçici olarak Devletin kontrolü altında kalması nedeniyle, değerinin muhafazası ve zarar görmemesi için gerekli tedbirler yetkili merciler tarafından alınmalıdır. CMK'nın 132. maddesinde de; el konulan eşyanın, zarara uğraması veya değerinde esaslı ölçüde kayıp meydana gelme tehlikesinin varlığı hâlinde, hükmün kesinleşmesinden önce elden çıkarılabileceği, değerinin muhafazası ve zarar görmemesi için gerekli tedbirlerin alınacağı, soruşturma evresinde Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından, bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak ve istendiğinde derhâl iade edilmek koşuluyla, muhafaza edilmek üzere,

Örneğin şüpheliye ait evcil bir hayvana el konulması ve fakat bunun elden çıkarılamaması nedeniyle adli emanette muhafaza edilmesinin imkansız veya güç olması yahut bir eşyanın muhafazasının mahiyeti gereği çok masraflı olması veyahut suçta kullanıldığı şüphesiyle elkonulan ve ispat vasıtası olma vasfını muhafaza eden bir kamyonetin, şüpheli, sanık veya diğer bir kişinin taşımacılık vb. gibi bir ekonomik faaliyeti için gerekli olması gibi hallerde eşyanın adli emanette muhafazası yerine emaneten şüpheli, sanık veya diğer bir kişiye teslimi gerekebilecektir.[49]

Bu olasılıkları nazara alan kanun koyucu elkonulan eşyanın *muhafaza edilmek üzere, şüpheliye, sanığa veya diğer bir kişiye teslim edilebileceğini* kabul etmiştir.[50] Buradaki *diğer bir kişi* ifadesi, eşya üzerinde ayni veya şahsi bir hakka sahip olan ve fakat şüpheli yahut sanık konumunda olmayan kimseleri işaret etmektedir. Örneğin şüphelinin suçta kullandığı ve fakat bir başkasına ait olan yahut şüpheye ait olmakla birlikte kiraya verilmiş olması nedeniyle elkoyma anında üçüncü bir kişinin kullanımında olan eşyanın, şüpheli konumunda olmayan malik veya kiracıya teslimi bu kapsamdadır. Ancak bu ifadenin *mağduru* işaret etmesi de mümkündür. Bu çerçevede henüz koşulları oluşmadığı için iadeye konu olamayan eşyanın, bu madde hükmü çerçevesinde mağdura teslimine bir engel söz konusu değildir.

Kanun teslimin, *(eşyanın) bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak ve istendiğinde derhal iade edilmek koşuluyla* yapılabileceğini kabul etmiştir. Buna göre eşyayı teslim alan kişi, bu teslim işlemiyle birlikte, tes-

---

şüpheliye, sanığa veya diğer bir kişiye teslim edilebileceği, delil olarak saklanmasına gerek kalmaması hâlinde, rayiç değerinin derhâl ödenmesi karşılığında, ilgiliye teslim edilebileceği hüküm altına alınmıştır", https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

49 Bkz. Şahin/Göktürk, I, s. 359; Şen/Eryıldız, s. 95. Doktrinde, eğer CMK m. 132/5 gereğince emaneten teslimin koşulları gerçekleşmişse, orantılılık ilkesi gereği artık aynı maddenin ilk fıkrasına göre eşyanın elden çıkarılması yoluna başvurulmaması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre "delil değeri kalmayan ve zarara uğraması ya da değerinde esaslı ölçüde kayıp meydana gelme tehlikesinin bulunduğu eşyalar ilgilisinin rayiç değerini ödemesi halinde, ilgilisine teslim edilmelidir" Ünver/Hakeri, s. 420.

50 Doktrinde bu teslim "yediemine verme tedbiri" (Centel/Zafer, s. 483) veya "güvenilir kişiye teslim" (Soyaslan, s. 309) olarak da ifade edilmektedir. Yine doktrinde, teslimin, eşyanın elden çıkarılmasının bir şekli olduğu (Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 373) veya "fiili elkoymanın kaydî hali" olduğu (Şen/Eryıldız, s. 95) da belirtilmiştir.

lim süresi boyunca eşyanın *bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak* ve istenmesi halinde *derhal iade etmek* yükümlülüklerini üstlenmektedir.[51] Bunlar, kanun hükmünün teslime bağladığı yükümlülükler mahiyetinde olup teslime ilişkin Cumhuriyet savcısının yazısında veya mahkeme kararında buna ilişkin bir kayıt yahut ihtar geçmese bile teslimle birlikte doğmaktadırlar. Bu nedenle eşyayı teslim alan kişi, eşyanın *dolaysız zilyetliği* kendisinde olduğu sürece eşyanın mahiyetine göre bakım ve gözetimiyle ilgili gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Örneğin fiilen elkonulan otomobilin kendisine teslimi halinde şüpheli, bunun zarar görmemesi ve çalışır vaziyette olabilmesi için gerekli mutat koruma ve bakım tedbirlerini almakla ve bunun yanında, eşyanın iadesinin istenilmesi halinde en kısa zamanda eşyayı iade etmekle de yükümlüdür. Bu yükümlülüklere uymaması halinde teslim alan kişinin TCK m. 289 çerçevesinde sorumluluğu gündeme gelebilecektir.[52]

Kural olarak emaneten teslim yapılabilmesi için kanun bir teminat gösterilmesi şartı aramamıştır. Ancak CMK m. 132/5'in son cümlesinde emaneten teslimin teminat gösterilmesi koşuluna bağlanabileceği öngörülmüş ve teslime yetkili makamın bu teslimi, ayni ya da nakdi bir teminat gösterilmesi şartı ile yapabilmesine olanak tanınmıştır.[53] Haliyle, emaneten teslimin teminat gösterme şartına bağlanması ihtiyaridir.[54] Bu nedenle teslimin teminat şartına bağlanıp bağlanmayacağı hususunu somut olayın özelliklerine göre teslime yetkili merci takdir edecektir. Teminat miktarı açısından ise Kanun herhangi bir düzenlemeye gitmemiştir. Ancak teslimin amacı nazara alınırsa buradaki

---

51 Yenisey/Nuhoğlu, s. 422; Soyaslan, s. 310.

52 Y4CD, 27.4.2015 tarih ve 2013/19830 E, 2015/27802 K : "Sanığın fabrikasının bahçesinde muhafaza ettiği ve bu suretle zilyetliğinde bulundurduğu yaklaşık 8,5 ton ağırlığındaki hurda demirin hırsızlık suçundan elde edildiği iddiası üzerine, hurdaya yöntemince elkonulmasını ve CMK'nın 132/5. maddesi uyarınca yediemin sıfatıyla sanığa teslimini takiben yapılan soruşturma sonunda, (…) sanığın, yöntemine uygun biçimde elkonulduktan sonra kendisine yediemin olarak teslim edilen malları üçüncü kişiye satması şeklindeki eylemin, TCK'nın 289. maddesinde tanımlanan suçu oluşturduğu gözetilmeden güveni kötüye kullanma suçundan mahkumiyet kararı verilmesi, Kanuna aykırı…", https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

53 Yenisey/Nuhoğlu, s. 422; Soyaslan, s. 310; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 373.

54 İtCMK'nın yukarıda alıntıladığımız 262. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde de lüzumu halinde hâkim tarafından, iade edilen eşyaların gerektiğinde hazır bulundurulmasının emredilebileceği ve bunu temin amacıyla bir depozito talep edilebileceği hükme bağlanmıştır. Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 846.

teminatın, yükümlülüklere aykırı davranılması noktasında caydırıcı olabilecek bir miktarda olmasını aramak gerekecektir. Dikkat edilirse burada eşya, yalnızca müsadere konusu olabilecek mahiyette olmayıp aynı zamanda delil olma vasfını devam ettirmektedir. Dolayısıyla yalnızca eşyanın rayiç bedelinin teminat olarak gösterilmesi, çoğu durumda teminatla güdülen amaç açısından yeterli olmayabilecektir. Bu açıdan merci, eşyanın değerinden daha yüksek bir teminat gösterilmesini de şart koşabilir. Her durumda bu teminatın nev'i yönünden kanunda bir sınırlandırma olmadığından merci, teslim için ayni, nakdi veya kişisel bir teminat isteyebilecektir.[55]

2. Rayiç Bedel Karşılığı Teslim

CMK m. 132/6'ye göre "*Elkonulan* eşya, delil olarak saklanmasına gerek kalmaması halinde, rayiç değerinin derhal ödenmesi karşılığında, ilgiliye teslim edilebilir. Bu durumda müsadere kararının konusunu, ödenen rayiç değer oluşturur". Buna göre eğer elkonulan eşyanın müsadere konusu olması mümkün ve fakat delil olarak adli makamların eli altında muhafazasına artık gerek bulunmamakta ise ilgili kişiye teslim edilmesi mümkündür.[56] Örneğin elkonulan eşyanın, müsadere konusu edilmesi olanak dahilinde olmasına rağmen adli emanette saklanmasının, atılı suçun ispatı açısından gelinen aşama itibariyle hiçbir öneminin kalmaması halinde, bu hüküm gereğince ilgiliye teslimine karar verilebilmesi olanaklıdır.

Bu halde kanun her ne kadar teslimden söz etmiş ve yukarıda incelediğimiz emaneten teslime benzer koşullar öngörmüşse de aslında burada söz konusu olan bir tür iadedir.[57] Zira bu hükme göre teslim kararı verilmesi halinde eşyanın zilyetliği tümüyle teslim alan kimseye devredilmektedir. Bunun sonucu olarak teslim alan kişi, eşya üzerindeki ayni veya şahsi hakkının sağladığı tüm yetkileri de kullanma imkanına sahip hale gelmektedir. Bir başka ifade ile bu halde örneğin eşyanın malikine teslim edilmesiyle bu kimse, mülkiyet hakkından do-

---

55 Aydın, s. 211; Orhan, s. 156.

56 Yenisey/Nuhoğlu, s. 422; Toroslu/Feyzioğlu, s. 295; Centel/Zafer, s. 483; Soyaslan, s. 310; Şahin/Göktürk, I, s. 360; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 373-374; Şen/Eryıldız, s. 97; Gedik, s. 79.

57 Doktrinde bu teslim türü için "ilgiliye teslim tedbiri" de denilmektedir. Bkz. Centel/Zafer, s. 483.

ğan tüm yetkileri kullanabilir ve bu çerçevede eşyayı kullanabileceği ve semerelerinden yararlanabileceği gibi dilerse her türlü tasarruf işlemine de konu edebilir. Zira emaneten teslimden farklı olarak burada Kanun eşyanın *bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak ve istendiğinde derhal iade edilmek koşuluyla* tesliminden söz etmemiştir. Aksine, müsadere konusu olabilecek nitelikte olsa da delil olarak saklanmasına artık gerek kalmayan bir eşya söz konusu olduğundan, haliyle bu eşyanın aynıyla muhafaza edilmesine de lüzum bulunmamaktadır. Aşağıda belirteceğimiz üzere, bu hükmün uygulanması için eşyanın *rayiç değerinin derhal ödenmesi* şart kılındığından, müsadere kararı verilmesi halinde bu kararla ulaşılmak istenen hedefe, bu kaim değerin müsadereye konu edilmesi ile de ulaşılmış olacağından, artık teslim edilen eşyanın herhangi bir tasarrufa konu edilecek olup olmamasının da bir önemi olmayacaktır.

Kanun, teslim yönünden evvela *eşyanın delil olarak saklanmasına gerek kalmaması* şartını aramıştır.[58] Bu nedenle bu hükme göre teslimden söz edilebilmesi için söz konusu eşyanın soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılmasına artık gerek olmadığı hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılmış olmalıdır. Bu durum eşyanın, soruşturma ve kovuşturmanın geldiği aşama itibariyle artık maddi gerçeğin sübutu yönünden hiçbir fonksiyonunun olamayacağının anlaşılması halinde söz konusu olabilecektir. Eşyanın ispat yönünden çeşitli özelliklerinin gelinen aşamada keşif ve muayeneye ya da bilirkişi incelemesine konu edilmiş olması ise bu fıkraya göre teslim açısından bizce kâfi değildir. Zira ceza muhakemesinde delillerin doğrudan doğruyalığı ilkesi gereğince, delilin muhakemenin ilerleyen aşamalarında yeniden keşif ve muayeneye konu olması her zaman mümkündür.[59] Bu nedenle eşyanın delil olarak fonksiyon arz etme niteliği olduğu müddetçe, bu fıkraya göre teslim işlemine konu edilebilmesi mümkün

---

58 Toroslu/Feyzioğlu, s. 295. Aynı vurgu İtCMK m.262'de de yapılmıştır. Buna göre eşyanın iade veya teslime konu olabilmesi için delil olarak muhafazasına artık gerek kalmamış olması gerekir (İtCMK m.262/1). Bernasconi, s. 307; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 848; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176.

59 Bu konuda bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 84; Soyaslan, s. 408; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 153 vd.; Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku – II, 10. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020, s. 106 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 77-78; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 132-134; Ünver/Hakeri, s. 87-88.

değildir. Bu durumda teslimin gerekmesi halinde koşulları varsa yukarıda belirttiğimiz *emaneten teslim* kurumunun işletilmesi söz konusu olabilirse de eşyanın rayiç bedel karşılığı teslimine olanak bulunmayacaktır. Buna karşılık eşyanın tümü değil de bir kısmının örnek olarak alınması yoluyla da delil olarak kullanılması mümkünse, alınacak numunenin muhafazasına devam edilmesi ve fakat geri kalan kısmının rayiç bedel karşılığı teslime konu edilmesi olanaklıdır.

İkinci olarak kanun, eşyanın *rayiç değerinin derhal ödenmesi karşılığında* teslim edilebileceğini hükme bağlamıştır. Bu nedenle bu hükmün uygulanabilmesi için eşyanın rayiç değeri tespit edilmeli ve teslim almak isteyen kişi tarafından ödenmelidir. Esasen CMK m. 123/3'de "*Muhafaza altına alınan veya elkonulan* eşya ya da malvarlığı değerlerinin kıymeti tespit edilir" hükmüne yer verildiğinden eşyanın kıymeti, muhafaza altına alma veya elkoyma ile birlikte tespit edilecekse de kanun *rayiç* değerden söz ettiğinden malın işlem tarihindeki piyasa değerinin ödenmesi talep edilecektir. Bu değerin, lüzumu halinde bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluyla tespiti de mümkündür. Her durumda, bizce bu bedelin malın tesliminden önce ödenmiş olmasını aramak gerekmektedir. Nitekim kanun teslimin, rayiç bedelin *derhal* ödenmesi *karşılığında* yapılabileceğini hükme bağlamıştır. Bu nedenle rayiç bedel ödenmeden evvel eşyanın bu maddeye göre teslim edilebilmesi olanaklı değildir. [60]

C. Teslim Usulü ve Teslimin Sonuçları

CMK, emaneten teslim açısından, teslimin soruşturma evresinde Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından yapılacağını hükme bağlamıştır.[61] Rayiç bedel karşılığında teslim açısından ise bu teslim işlemini yapma yönünden kimin yetkili olduğuna dair CMK m. 132/6'da herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.[62] Ancak iki fıkra arasındaki sistematik ilişkiden yola çıkarak, CMK m. 132/5'in, kendisinden sonra gelen fıkra yönünden de yetkili mercii be-

60 Nitekim Suç Eşyası Yönetmeliği m.16/3'de de teslim işleminin yapılabilmesi için emanet bürosuna, eşyanın rayiç değerinin mahallin en büyük mal memurluğuna yatırıldığına dair makbuz ya da belge ibraz edilmesi gerektiği öngörülmüştür.

61 Yenisey/Nuhoğlu, s. 422; Soyaslan, s. 311; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 373.

62 Centel/Zafer, s. 484.

lirlediğini ifade etmemiz bizce olanaklıdır.[63] Bu nedenle bizce, rayiç bedel karşılığı teslim açısından da soruşturma evresinde Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma evresinde yargılamayı yapan mahkeme yetkilidir.

Her iki teslim de kanuni düzenleme nazara alındığında hem Cumhuriyet Başsavcılığı hem de mahkeme açısından *açıklama mahiyetinde fiili bir işlem* niteliğindedir.[64] Bu halde ortada tali bir ceza uyuşmazlığından söz edilemeyeceğinden mahkeme tarafından yapılan teslim işlemi de bir *karar* mahiyetinde değildir.[65] Esasen teslimin talep üzerine yapılabilmesi de olanaklıdır ancak bir talep söz konusu olsa dahi bu teslim bir ceza uyuşmazlığına ve haliyle bir tali ceza davasına sebebiyet verecek nitelikte değildir. Nitekim buna uygun olarak da kanunda, soruşturma aşamasında *hâkimin* de teslime yetkili olduğundan ve kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından teslimin yapılması ile ilgili olarak *karar verilmesinden* söz edilmemiştir.

CMK m. 132/5 veya 132/6 gereğince eşyanın teslimi, talep üzerine olabileceği gibi re'sen bu yönde bir işlem yapılması da mümkündür.[66] Ancak bu ikinci halde, ilgilinin teslimi kabul etme yükümlülüğü söz konusu değildir.[67] Bu nedenle örneğin elkonulan eşyanın kendisine

---

63 Sistematik yorum yoluyla CMK m.132/2 hükmünden yola çıkarak, bu halde teslimin hâkim veya mahkeme tarafından yapılabileceği yönünde bkz. Özen, s. 760.

64 Ceza muhakemesinde işlemler fikri ve fiili olarak ikiye ayrılır. Fikri işlemler asli veya tali mahiyette bir uyuşmazlığa ilişkin yapılan işlemlerdir. Bunlar hâkim tarafından uyuşmazlığın çözümüne dair yapılan bir işlem mahiyetinde ise karar, taraflarca görüş açıklama mahiyetinde ise açıklama (mütalaa ya da savunma) şeklinde cereyan eder. Buna karşılık işlem doğrudan bir ceza uyuşmazlığının çözümüne ilişkin değilse kural olarak fiili bir işlemden söz edilir. Bu işlemde bir uyuşmazlığın çözümü söz konusu olmadığından örneğin hâkim tarafından yapılan bu tür bir işlemin karar mahiyetinde olduğundan söz edilemez. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. ve kısmen krş. Kunter, s. 298 vd.; Güneş Okuyucu Ergün, Ceza Muhakemesi İşlemleri, Ankara, Yetkin, 2015, s. 55, 70 vd.

65 Karardan, asli veya tali bir ceza uyuşmazlığının söz konusu olması halinde söz edilebilir. Bkz. Kunter, s. 310 vd.; Okuyucu Ergün, s. 55, 61 vd. Kanun da "Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir" (CMK m. 267) hükmüne yer vererek kararı bu anlamıyla kullanmıştır.

66 Krş. Aydın, s. 211.

67 Suç Eşyası Yönetmeliği m. 21 de bu hukuki duruma göre düzenlenmiştir. Nitekim anılan maddeye göre "İadesine karar verilmiş olup usulüne uygun meşruhatlı tebligata rağmen sahipleri tarafından bir ay içinde alınmayan veya kendilerine tebligat yapılamayan kimselere ait eşya en geç iki ay içerisinde satılarak bedeli millî bankalardan birinde ilgilisi adına açılacak vadeli hesaba yatırılır". Yukarıda andığımız gibi burada iade ibaresi hem CMK m.131 gereğince iadeyi hem de

teslimini reddetmesi halinde şüpheliye teslim yapılabilmesi mümkün olmayacaktır. Esasen bu teslimin bir yükümlülük doğurması ve buna riayet etmemenin cezai sonuçlarının olması karşısında farklı şekilde düşünmeye olanak bulunmamaktadır.

Teslim yönünde bir talebin olması halinde ise bu talep soruşturma aşamasında Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından değerlendirilecektir[68]. Kanun aşağıda inceleyeceğimiz iadeden farklı olarak teslim açısından Cumhuriyet Başsavcılığı veya mahkemenin bu hususteki işlemine karşı -işlemin mahiyeti gereği- bir başvuru imkanı öngörmediğinden, bu yöndeki taleplerin geri çevrilmesi halinde talepte bulunanın Cumhuriyet Başsavcılığı işlemi aleyhine bir tali ceza davası açma veya mahkeme işlemi aleyhine kanun yoluna başvurma imkanı söz konusu olmayacaktır.

Emaneten teslimde eşya yalnızca *muhafaza edilmek üzere* teslim edilmektedir. Dolayısıyla bu ihtimalde adli makamalar eşyanın dolaylı zilyedi olarak kalmaya devam ederler. Kendisine teslim edilen kimse ise eşyanın dolaysız zilyetliğini kazanır. Bu kimse, elkoyma hukuken ortadan kalkıncaya kadar eşyayı muhafaza edecek ve bu çerçevede bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri alacak ve istendiğinde derhal iade edecektir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu *yükümlülüklere uyulmaması halinde teslim alan kişinin TCK* m. 289 çerçevesinde sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

Rayiç bedel karşılığında teslimde ise eşyanın zilyetliği tümüyle teslim alan kimseye devredilmektedir ve bunun sonucu olarak teslim alan kişi, eşya üzerindeki ayni veya şahsi hakkının sağladığı tüm yetkileri de kullanma imkanına sahip olacaktır. Nitekim Kanun da eğer ileride bir müsadere kararı verilirse artık *müsadere kararının konusunu, ödenen rayiç değerin oluşturacağını* hükme bağlamıştır. Haliyle bu kimsenin eşyayı istendiğinde iade etmek gibi bir yükümlülüğünden söz etmek mümkün değildir. Ancak bu durumda teslimin, yalnızca *zilyetlik* yönünden hukuki sonuç doğuracağı hususuna dikkat etmemiz

CMK m.132 gereğince teslimi birlikte ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Bu açıdan re'sen kendilerine teslim veya iade yapılması yönünde karar verilen kimselerin bunu kabul ederek eşyayı teslim alma yönünde bir zorunlulukları bulunmamaktadır.

68 Aydın, s. 210-211.

gerekmektedir. Yoksa bu işlem, elbette eşyanın mülkiyeti yönünden bir sonuç doğurabilecek nitelikte değildir. Bu nedenle, eşya üzerinde mülkiyet iddiasında bulunan kimselerin hukuk mahkemesinde bu konuda her zaman dava açmaları mümkündür.

III. ELKONULAN EŞYA ve MALVARLIĞI DEĞERLERİNİN İADESİ (CMK m. 131)

A. Kavram ve Hukuki Nitelik

1. Genel Olarak

Yukarıda belirttiğimiz üzere elkoyma kararına konu olan eşya ve malvarlığı değerleri ispat yönünden faydalı ve/veya müsadereye konu olabilecek mahiyettedir ve bu nedenle soruşturma ve kovuşturma boyunca adli makamların eli altında bulunmaları, ceza muhakemesinin amaçlarının gerçekleşmesi açısından önemlidir. Ancak elkoyma koruma tedbiri de diğer tüm koruma tedbirleri gibi *geçici olma* özelliği taşır.[69] Bunun doğal sonucu olarak bu tedbir ancak ulaşılmak istenen amacın gerekli kıldığı sürece uygulanabilir, bu amaç ortadan kalkmışsa tedbirin uygulanmasına da son verilmelidir.[70] Bu çerçevede elkoyma tedbiri açısından eşyanın adli makamların eli altında bulunmasının ispat yönünden bir anlamının olmadığının ortaya çıkması ve aynı zamanda müsadere konusu olamayacağının da anlaşılması halinde elkoymanın devamında bir hukuki fayda olamayacağı açıktır.[71] Bunun yanında, bir malvarlığı değeri suçtan elde edilmiş olduğu için elkoyma kararına konu olabilir ve fakat bilahare bu değerin mağdura ait olduğu ortaya çıkabilir[72] ve bu halde malvarlığı değerinin mağdura teslim edilmemesi, onun açısından ekonomik bir kayba sebebiyet verebileceği gibi her durumda bu kimsenin malvarlığı değeri üzerindeki haklarını kullanamaması ikincil bir mağduriyete de yol açabilecektir. İşte bu olasılıkları göz önünde bulunduran kanun koyucu, elkonulan

69 Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176; Ruggeri/Maggio, s. 802; Cordero, s. 842; Tosun, I, s. 677; Erem, s. 469; Toroslu/Feyzioğlu, s. 293; Centel/Zafer, s. 1052; Gökcen, s. 21-22; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 469; Gedik, s. 80.

70 Tonini, s. 374; Ruggeri/Maggio, s. 802; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176; Cordero, s. 842; Tosun, I, s. 677; Gökcen, s. 22; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 469; Gedik, s. 80.

71 Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176.

72 Şen/Eryıldız, s. 169.

eşyanın soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağının anlaşılması yahut 128. maddeye göre elkonulan eşya veya diğer malvarlığı değerlerinin suçtan zarar gören mağdura ait olması ve bunlara delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması hallerinde, bu eşya ve malvarlığı değerlerinin iadesine karar verilebileceğini hükme bağlamıştır.[73]

Bu düzenlemeler nazara alınarak *elkonulan* eşyanın *veya malvarlığı değerlerinin iadesi,* elkoymaya konu taşınır eşyanın veya malvarlığı değerinin *dolaysız zilyetliğinin* veya hak ve alacaklara ilişkin *talep yetkisinin*, kanunda belirtilen sebeplerin gerçekleşmesi üzerine, henüz hüküm kurulmadan önce, herhangi bir bedel alınmaksızın ve istenildiğinde geri verme koşulu söz konusu olmaksızın, şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere iadesi veya mağdura devredilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımlama nazara alınırsa elkonulan eşyanın CMK m. 131 gereğince iadesinin, *elkoymanın kaldırılması* ve bir önceki başlıkta incelediğimiz *elkonulan eşyanın teslimi* kurumlarından farklı ve kendine has bir muhakeme kurumu olduğu görülecektir. Yine bu tanımlamamız çerçevesinde elkonulan eşyanın iadesinin, CMK m. 256/2 çerçevesinde hükümden sonra söz konusu olan *müsadere yargılaması neticesinde iade* kurumundan da oldukça farklı olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, elkonulan eşya ve malvarlığı değerlerinin iadesi kurumunun uygulanma koşulları ve tatbik usulünü incelemeden evvel, hukuki niteliğinin ortaya konulabilmesi için belirttiğimiz diğer kavram ve kurumlardan ayrılmasına dair esasları ortaya koymamız gerekmektedir.

2. Benzer Kavramlardan Ayrılması ve Bu Çerçevede Hukuki Niteliği

a. Elkonulan eşya veya malvarlığı değerlerinin iadesi kurumu evvela, elkoyma işlemindeki hukuka aykırılığın yaptırımı mahiyetindeki *elkoymanın kaldırılmasından* farklıdır. Elkoymanın kaldırılması çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir: Öncelikle, hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma, CMK m. 127/3'de öngörülen sürelerde hâkim onayına sunulmaz yahut hâkim, onay talebi hakkında olumsuz karar verir veya kanunda belirtilen sürede karar vermez-

[73] Soyaslan, s. 309; Toroslu/Feyzioğlu, s. 293; Gökcen, s. 22; Ünver/Hakeri, s. 419; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375; Aydın, s. 212; Orhan, s. 160; Parlar, s. 345.

se kendiliğinden kalkacaktır.[74] İkinci olarak, elkoyma kararına itiraz mümkün olup[75] bu itirazın yerinde görülmesi halinde itiraz mercii aynı zamanda itiraz konusu olan elkoyma işlemi hakkında da bir karar vereceğinden (CMK m 271/2) bu suretle elkoymanın kaldırılmasına karar verilebilmesi de mümkündür. İtiraz merciinin vereceği karar kesin nitelikte olduğundan bu kararla birlikte elkoyma da kalkacaktır.[76] Üçüncü olarak CMK m. 127'de, zilyetliğinde bulunan eşya veya diğer malvarlığı değerlerine elkonulan kimsenin, hâkimden *"her zaman bu konuda bir karar verilmesini"* isteyebileceği hükme bağlanmış olup bu istem üzerine elkoymanın kaldırılması da mümkündür.[77] İşte tüm bu hallerde *elkoymanın kaldırılması*, eşyanın da sahibine iadesi zorunluluğunu doğuracaktır[78] ve bu sonucu itibariyle de inceleme konumuz olan eşyanın veya malvarlığı değerlerinin iadesi kurumuna yaklaşmaktadır. Ancak her durumda *elkoymanın kaldırılması*, esasen yapılan elkoyma işleminin hukuka aykırılığı ile ilgilidir; örneğin itiraz mercii elkoyma kararına yapılan itirazı incelediğinde ve bunun sonucunda elkoymanın kaldırılmasına karar verdiğinde, tartışma konusu yaptığı husus bizatihi elkoyma işleminin hukuka uygun olup olmadığıdır. Bu değerlendirme, tedbire müsnet kararın yahut tedbirin icrasının kanuna uygun olup olmadığı veya yalnızca tedbirin devamının orantılı olup olmadığıyla ilgili olabilir.[79] Bu çerçevede *elkoymanın*

---

74 Yurtcan, s. 433; Yenisey/Nuhoğlu, s. 415; Şahin/Göktürk, I, s. 355; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 525; Centel/Zafer, s. 481; Gökcen, s. 161; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 476; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 371.

75 Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 534; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 181; Centel/Zafer, s. 481; Gökcen, s. 207; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 374; Aydın, s. 214; Parlar, s. 327. Krş. Özen, s. 756.

76 Bkz. Kunter, s. 660; Yurtcan, s. 581; Yenisey/Nuhoğlu, s. 884; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 668.

77 Şahin/Göktürk, I, s. 356; Centel/Zafer, s. 481; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 489; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375; Özen, s. 755-756. Aynı mahiyette hükme, her üç el koyma türü için İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da yer verilmiştir. Buna göre şüpheli, sanık veya diğer ilgililer, her zaman elkoyma kararının gözden geçirilmesini hâkimden isteyebilirler (İtCMK m. 257, 318 ve 324). Bkz. Tonini, s. 374-375; Bernasconi, s. 306-307.

78 Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 535; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 189; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 490.

79 Bkz. ve krş. Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/

kaldırılması, teknik olarak münhasıran "bir muhakeme işlemindeki hukuka aykırılığın yaptırımı" mahiyetindedir ve bu kararı veren merciye göre de *geri alma* veya *bozma* niteliğindedir.[80] Bu nedenle esasen *elkoymanın kaldırılması* halinde, iade yönünde ayrıca bir karar vermeye de lüzum yoktur. Buna karşılık elkonulan eşya yahut malvarlığı değerinin iadesi hükmünün uygulanması açısından yapılan değerlendirmede elkoyma işleminin hukuka uygunluğu tartışılmaz; burada inceleme konusu yapılan husus yalnızca CMK m. 131'de öngörülen iade koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğidir.[81] Bu nedenle elkonulan eşyanın iadesi, bir başka işlemin yaptırımı mahiyetinde olmayıp başlı başına bir ceza muhakemesi işlemidir ve bu yönüyle elkoymanın kaldırılmasından ayrılır.[82]

b. Elkonulan eşyanın veya malvarlığı değerinin iadesi, mahiyeti itibariyle yukarıda incelediğimiz teslimden de ayrılır. Özellikle *emaneten teslimde* eşyanın yalnızca fer'i zilyetliği, istenildiğinde iade etmek koşuluyla eşya kendisine teslim edilen kimseye bırakılmaktadır. Bu ihtimalde adli makamlar eşyanın dolaysız zilyetliğini devrederken dolaylı zilyedi olarak kalmaya devam ederler. Oysa *iadede,* eşyanın zilyetliği tümüyle şüpheli, sanık veya bir başkasına terkedilmekte ve adli makamlar eşya üzerinde elkoyma ile kazandıkları zilyetliği tümüyle kaybetmektedirler. Bu nedenle *emaneten teslimde* belirli nedenlerle eşyanın bir süre için bir başkasına bırakılması söz konusu iken *iadede* eşyanın zilyetliği bir başkasına tümüyle ve herhangi bir koşula bağlı olmaksızın devredilmektedir.

Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 535; Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç, s. 189; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 490.

80 Kavramlar için bkz. Kunter, s. 331; Yenisey/Nuhoğlu, s. 143; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 297; Şahin/Göktürk, II, s. 237; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 271; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 142. Nitekim iade kurumuna yer verilmeyen CMUK döneminde eğer elkoyma sebebi kalmamışsa, elkoyma kararı geri alınarak eşyanın hükümden önce iadesinin mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bkz. Kunter, s. 467.

81 Bkz. Tonini, s. 375. Açık olmamakla birlikte, CMK m.127 gereğince yapılan başvuru neticesinde verilen kabul kararı ile CMK m.131 gereğince verilen iade kararı arasında benzeri bir ayrım yapan bkz. Özen, s. 756.

82 Bu ayrımın pratik sonuçları da vardır. Örneğin elkoymanın kaldırılması yönündeki hâkim kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı genel hükümlere göre itiraz edebilir. Oysa eşyanın iadesi yönündeki kararlar verildiği anda kesin olup Cumhuriyet savcısının buna itiraz etmesi mümkün değildir. Yine elkoymanın kaldırılması halinde eşya önceki zilyede döner oysa iade kararı ile eşya bir başka kişiye de verilebilir.

Bu özelliği çerçevesinde eşyanın iadesi daha ziyade *rayiç bedel karşılığı teslime* yakındır, hatta yukarıda belirttiğimiz üzere bu ikinci halde gerçekte söz konusu olan da bir tür iadededir. Zira bu halde de eşyanın zilyetliği tümüyle devredilmektedir. Ancak eşyanın iadesi kurumundan farklı olarak rayiç bedel karşılığı iade şarta bağlıdır. Bu şart, eşyanın rayiç bedelinin ödenmesi niteliğinde olduğundan aslında eşya, onun yerini tutabilecek bir malvarlığı değeri karşılığında iade edilmektedir. Oysa CMK m. 131'de düzenlenen eşyanın iadesi şarta bağlı değildir. Bu halde eşyanın zilyetliği, herhangi bir şarta bağlı olmaksızın ve bu çerçevede karşılığında bir değer alınmaksızın devredilmektedir. Bu yönüyle iade, rayiç bedel karşılığı teslimden de ayrılmaktadır.

c. Burada incelediğimiz ve CMK m. 131'de düzenlenen *eşyanın ve malvarlığı değerinin iadesi* kurumu, eşyanın müsadereye tabi olmaması nedeniyle iadesine ilişkin CMK m. 256/2'de düzenlenen *müsadere davasında iade* kurumundan da ayrılmaktadır. Nitekim anılan maddede temelde müsadere usulü öngörülmüş ve müsadere kararı verilmesi gereken hallerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bir karar verilmemiş olması ihtimalleri ele alınmakta olup maddenin birinci fıkrasında bu halde karar verilmesi için, Cumhuriyet savcısı veya katılanın, davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurabileceği öngörülmüştür.[83] Maddenin ikinci fıkrasında ise "*Kamu davası açılmış olup da iade edilmesi gereken eşya veya malvarlığı değerleri ile ilgili olarak esasla birlikte bir karar verilmemiş olması durumunda, mahkemece re'sen veya ilgililerin istemi üzerine bunların iadesine karar verilir*" hükmüne yer vermiştir. Buna göre asli ceza davası devam ederken elkonulan eşyanın veya malvarlığı değerinin iadesi hususunda bir karar verilmemiş ise mahkemece re'sen veya ilgililerin istemi üzerine bu hususta bir inceleme yapılarak bunların iadesine karar verilmesi mümkündür.[84] Görüleceği üzere burada artık eşyanın iadesi meselesi, eşyanın müsadere edilmemesine ilişkin verilmiş bulunan hükümle sıkı sıkıya

---

83 Kunter, s. 621; Yurtcan, s. 788; Yenisey/Nuhoğlu, s. 812; Soyaslan, s. 518; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 777; Centel/Zafer, s. 1053; Ünver/Hakeri, s. 715.

84 Yenisey/Nuhoğlu, s. 812-813; Soyaslan, s. 519; Centel/Zafer, s. 1053; Şahin/Göktürk, II, s. 222; Ünver/Hakeri, s. 715.

bağlıdır. Mahkeme ya müsadere konusundaki uyuşmazlığı bir neticeye bağlamış ancak yalnızca iade konusunda karar vermemiştir ya da müsadere veya iade konusunda karar verilmesi gereken bir hal vardır ancak ya hiç dava açılmamıştır ya da dava açılmış fakat mahkemece bu konuda bir karar verilmemiştir.[85] Her ihtimalde iade, yalnızca müsadere talebi hususunda olumsuz bir *hüküm* verilmesi halinde söz konusu olabilecektir ve bunun doğal sonucu olarak CMK m. 256/2'ye göre iade kararı verilmesi, müsadere konusundaki hükümden ayrı olarak ele alınabilecek bir mahiyette değildir. Hatta bu nedenle Kanun, m. 256'ya göre verilecek *"…hükümlerden…"* söz etmiş ve iade konusunda verilecek kararı da bir hüküm sayarak *istinaf kanun yoluna* tabi kılmıştır (CMK m. 258).[86] İnceleme konumuzu oluşturan *eşyanın veya malvarlığı değerinin iadesinde* ise böyle bir ilişki söz konusu olmayıp; artık bir koruma tedbiri olan elkoyma işlemine tabi tutulmasının gereksiz olması nedeniyle eşyanın şüpheli, sanık veya bir başkasına iade edilmesi yönünde ya Cumhuriyet savcısınca bir işlem yapılır ya da bu konuda bir uyuşmazlık vaki olursa sulh ceza hâkimince veya mahkemece bu hususta *karar verilir.*[87] Bu karar ise yalnızca talebe olumsuz yanıt verilmesi haliyle sınırlı olarak *itiraz* kanun yoluna tabi kılınmıştır (CMK m. 131). Dolayısıyla iki kurum da eşyanın iadesi sonucunu doğursa da nitelikleri, koşulları ve karar için öngörülen kanun yolu açısından birbirinden oldukça farklıdır.[88]

B. İade Koşulları

1. Genel Mahiyette Elkoyma Halinde

Kısaca genel mahiyette elkoyma olarak ifade ettiğimiz CMK m. 123 ile nitelik itibariyle CMK m. 128 haricindeki diğer özel elkoyma

---

85 Bkz. Kunter, s. 621; Soyaslan, s. 519; Yenisey/Nuhoğlu, s. 812; Centel/Zafer, s. 1053.

86 Yenisey/Nuhoğlu, s. 814; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 778; Soyaslan, s. 519; Şahin/Göktürk, II, s. 222; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 889.

87 Yenisey/Nuhoğlu, s. 421; Gökcen, s. 191.

88 Nitekim bu nedenle Suç Eşyası Yönetmeliğinde de iki kurum farklı maddelerde ele alınmıştır. Gerçekten, anılan yönetmelikte "Hükmün kesinleşmesinden önce iadesine veya elden çıkarılmasına karar verilen suç eşyasına ilişkin işlemler" 16. maddede, buna karşılık "Müsaderesine veya sahibine iadesine karar verilmiş suç eşyasına ilişkin işlemler" 17. maddede düzenlenmiştir.

hallerinde adli emanette bulunan eşyanın iadesi kurumu CMK m. 131/1'de düzenlenmiştir. Hükme göre "*Şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş* eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağının anlaşılması halinde, *re'sen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir. İstemin reddi kararlarına itiraz edilebilir*". Buna göre elkoyma konusu eşyanın soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek bulunmuyorsa ve bu eşya müsadereye de tabi tutulamayacak nitelikte ise re'sen veya talep üzerine iadesine karar verilecektir.[89] Elkonulan eşyanın bu hükme göre iadesine karar verilebilmesi için belirli şartların gerçekleşmesi gerekmektedir:

Evvela, bu hüküm ancak *eşya* açısından uygulanabilir mahiyette olan bir hükümdür. Bu nedenle CMK m.123 gereğince eşya dışındaki malvarlığı değerleri yönünden bir elkoyma işlemi söz konusu olmuş dahi olsa bunların iadeye konu edilebilmesi mümkün değildir.[90] Bu malvarlığı değerlerinin kazanç müsaderesinin şartlarını karşılamadığının anlaşılması halinde zilyedine iadesi için -eğer koşulları varsa- yukarıda incelediğimiz *elkoymanın kaldırılmasına* karar vermek gerekli olacaktır.

İkinci olarak eşyanın *şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere ait olması* da gerekmektedir. Buradaki aidiyet vurgusu, eşyanın *malike* iadesi esasının kabul edildiğini göstermektedir. Bu açıdan, eşyaya bir şahsi hak sahibinin elinde bulunurken elkonulduğu hallerde dahi eşyanın bu kimseye değil malik sıfatıyla zilyet olan kimseye iadesine karar verilmesi gerekmektedir. Bu gibi hallerde eşya üzerinde şahsi hak iddiasında bulunan ve bu şahsi hakkına istinaden eşyanın kendisinin dolaysız zilyetliğinde olması gerektiğini ileri süren kimsenin ise bu hususta istemini malı iade alan kimseye karşı yöneltmesi gerekecektir. Yine kanundaki bu ifadenin bir sonucu olarak iadeye ilişkin diğer koşulların

89 Yenisey/Nuhoğlu, s. 421; Centel/Zafer, s. 483; Soyaslan, s. 309; Şahin/Göktürk, I, s. 358; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375; Şen/Eryıldız, s. 100; Osman Yaşar, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Ankara, Seçkin, 2007, s. 667.

90 CMK m. 123 vd. hükümlerine göre eşya dışında aynı zamanda kazanca da elkonulabileceği, bu çerçevede CMK m. 131/1'de yalnızca eşyanın iade edilebileceğinden söz edilmesinin eksiklik olduğu ve bu nedenle hükme "kazanç" kelimesinin de eklenmesi gerektiği ancak bu ekleme yapılıncaya kadar amaçsal yorum yapılarak kazancın da geri vermeye konu edilebileceği yönünde bkz. Özen, s.758.

varlığına rağmen eşyanın, talep sahibi olan şüpheli veya sanığa değil de bir diğer kişiye ait olduğu sonucuna varılırsa re'sen bu kimseye iadesine karar verilmesi gerekecektir.

Üçüncü olarak eşyanın *soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması* da gereklidir.[91] Bu nedenle bu hükme göre eşyanın malikine teslim edilebilmesi için söz konusu eşyanın soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılmasına artık gerek olmadığı hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılmış olmalıdır.[92] Bu durum eşyanın, soruşturma ve kovuşturmanın geldiği aşama itibariyle artık maddi gerçeğin sübutu yönünden hiçbir fonksiyonunun olamayacağının anlaşılması suretiyle söz konusu olabilecektir. Eşyanın ispat yönünden çeşitli özelliklerinin keşif ve muayeneye ya da bilirkişi incelemesine konu edilmiş olması ise bu fıkraya göre iadesi açısından bizce kâfi değildir. Zira ceza muhakemesinde delillerin doğrudan doğruyalığı ilkesi gereğince, bir delilin muhakemenin ilerleyen aşamalarında yeniden keşif ve muayeneye konu olması her zaman mümkündür.[93] Bu nedenle eşyanın delil olarak fonksiyon arz etme niteliği olduğu müddetçe bu fıkraya göre iade edilmemesi gerekir. Bu halde eğer koşulları varsa yukarıda belirttiğimiz *emaneten teslim* kurumunun işletilmesi söz konusu olabilirse de eşyanın iadesi hükümlerine başvurulabilmesi olanaklı değildir.

Son olarak eşyanın *müsadereye tabi tutulmayacağının anlaşılması* da şarttır.[94] Kanun, bir önceki paragrafta belirttiğimiz şartı öngören ifade

---

91 İtalyan ceza muhakemesi sisteminde delil olarak elkonulan eşyanın iadesi için bu, temel koşuldur. Nitekim İtCMK m.262/1'e göre eşyanın iade veya teslime konu olabilmesi için delil olarak muhafazasına artık gerek kalmamış olması gerekir (İtCMK m.262/1). Bkz. Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 848; Bernasconi, s. 307; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176; Grilli, s. 486.

92 Grilli, s. 486; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 848; Bernasconi, s. 307. Krş. Özen, s.760.

93 Bu konuda bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 84; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 149 vd.; Şahin/Göktürk, II, s. 106 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 77; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 132-134; Ünver/Hakeri, s. 87-88.

94 Yukarıda belirttiğimiz gibi müsadere edilebilecek eşya ile suça ilişkin olup da serbestçe bulunması suçun etkilerini ağırlaştırabilecek veya yeni bir suç işlenmesine sebebiyet verebilecek nitelikteki eşyalara elkonulması İtCMK m. 321'de "Il sequestro preventivo" başlığı altında özel olarak düzenlenmiştir. Bu şekilde elkonulan malvarlığı değerleri açısından gelinen aşama itibariyle artık muhafazasına gerek kalmamışsa, Mahkeme müsadere edilemeyecek eşyanın sahibine iadesine karar verir (İtCMK m. 323/1). Ancak bu maddeye göre iadesi gereken eşya veya malvarlığı değerinin, savcının veya suçtan zarar görenin talebi ile İtCMK m. 316'ya

ile bu şartı öngören ifade arasında *"veya"* ibaresini kullanmış ise de her ikisinin mahiyeti gereği, iadenin söz konusu olabilmesi için eşyanın hem delil olarak muhafazasına gerek kalmaması hem de müsadereye tabi tutulamayacak olması şartları birlikte gerçekleşmelidir.[95] Zira bu şartlardan ilki gerçekleşir ve fakat ikincisi gerçekleşmez ise eşya iadeye değil, yukarıda incelediğimiz *rayiç bedel karşılığı teslime* konu olabilecektir. Eşyanın müsadereye tabi olmayacağının anlaşılması, esasen TCK m. 54 hükmü kapsamında bulunmadığının anlaşılması anlamına gelmektedir. Buna göre soruşturmanın veya kovuşturmanın geldiği aşama itibariyle eşyanın kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılmadığı veya suçun işlenmesine tahsis edilmediği ya da suçtan meydana gelen yahut suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan tehlikeli eşya (TCK m. 54/1) veyahut üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya (TCK m. 54/4) mahiyetinde olmadığı anlaşılmalıdır.[96] Buna karşılık ileride müsadere kararı verilmesinin "işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı" (TCK m. 54/3) gerekçesiyle eşyanın iadesi mümkün değildir. Zira bu, ancak müsadere muhakemesi aşamasında göz önünde bulundurulabilecek bir kriter olup bu muhakemenin bir sonuca bağlanmadığı bir aşamada eşyanın bu sebeple iade edilmesi olanaklı değildir.

Kanun eşyanın şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere[97] talep üzerine veya *re 'sen* iadesinin mümkün olduğunu hükme bağladığından,

göre bu sefer ihtiyaten el konulmasına karar verilebilir ve bu halde eşya iade edilmez (İtCMK m. 323/4). Bu olasılıkta önleyici elkoyma, ihtiyati elkoymaya dönüşmüş olur. Bkz. Aprile, s. 647 vd.

95 YCGK, 21.2.2019 Tarih ve 2016/1161 E, 2019/126 K sayılı kararı: "CMK'nın 'Elkonulan Eşyanın İadesi' başlıklı 131. maddesinde; şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tâbi tutulmayacağının anlaşılması hâlinde, resen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verileceği düzenlenmiştir. Bu hükümler uyarınca iade kararı verilebilmesi için, eşyanın müsadereye tabi tutulamayacak olması ve aidiyetleri hususunda da herhangi bir kuşku bulunmaması gerekmektedir" https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

96 Bkz. Centel/Zafer, s. 1051-1052; Şahin/Göktürk, II, s. 222.

97 İtalyan doktrininde eşyanın iadesini talep edebileceklerin sadece önceki zilyet olmadığı, bu talep konusunda meşru bir dayanağı olan üçüncü kişilerin de talepte bulunmalarına bir engelin bulunmadığı belirtilmektedir. Bkz. Ruggeri/Maggio, s. 805. Bu açıdan bizim kanunumuzda açıkça zikredilen "üçüncü kişi" tabirini, eşyanın zilyetliğinin kendilerine teslimi konusunda meşru bir talep yetkisi olan herkes olarak algılamak, hükmün amacına daha uygun düşecektir.

malikin talepte bulunmuş olması, eşyanın iadesi açısından zorunlu bir koşul değildir.[98] Diğer taraftan CMK m. 131/1'de, bir sonraki fıkranın aksine *mağdur* açıkça zikredilmemiştir. Ancak bizce burada geçen üçüncü kişiler ibaresinin mağduru da kapsadığının, ikinci fıkrada ise yalnızca mağdura iadenin mümkün olabileceğinin gösterilmesi amacıyla açıkça "mağdur" ibaresinin zikredildiğinin kabulü gerekmektedir.[99] Zira CMK m. 128 gereğince elkonulan eşya ve malvarlığı değerleri gibi CMK m. 123 vd. gereğince elkonulan eşyanın da mağdura ait olması mümkündür. Nitekim CMK m. 127/5'te de elkoyma işleminin suçtan zarar gören mağdura gecikmeksizin bildirileceği hüküm altına alınmış ve CMK m. 131'e göre mağdurun talepte bulunmasına imkân tanınmıştır.[100] Bu açıdan bakıldığında, CMK m.131/1'in koşullarının gerçekleştiği durumlarda eşyanın mağdura iade edilmemesi için bir sebep yoktur.[101]

2. CMK m.128 Gereğince Eşya, Hak ve Alacaklara Elkonulması Halinde

CMK m. 131/2'ye göre *"128'inci madde hükümlerine göre elkonulan eşya veya diğer malvarlığı değerleri, suçtan zarar gören mağdura ait olması ve bunlara delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması halinde, sahibine iade edilir"*. Bu hükümde yukarıda belirttiğimiz genel elkoyma halinde iadeden farklı olarak yalnızca 128. maddeye göre haklarında elkoyma tedbiri uygulanan eşya, hak ve alacakların *mağdura* iadesi düzenlenmiştir.[102] Yukarıda belirttiğimiz üzere bu madde uyarınca elkonulan eşya ve

98 Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375.

99 Gedik, s. 81.

100 Toroslu/Feyzioğlu'na göre suçtan zarar görene ait eşyanın iadesinin CMK m. 131/1'e göre yapılması mümkündür. Hatta yazarlar bu sebeple, ikinci fıkradaki mağdura iadeye dair düzenlemenin anlamsız olduğu kanaatindedirler. Bkz. Toroslu/Feyzioğlu, s. 294. Ayrıca bkz. ve krş. Ünver/Hakeri, s. 413.

101 Mağdura iadenin sadece CMK m. 128 çerçevesinde el konulan eşya ve malvarlığı değerlerine münhasır olarak değerlendirilmesi halinde, bu madde kapsamına girmeyen daha basit suçlara dair soruşturma ve kovuşturmalarda elkonulan eşyanın veya malvarlığı değerlerinin mağdura iadesinin söz konusu olamayacağına dikkat çeken Soyaslan, bu kavramı geniş olarak yorumlamak gerektiğini belirtmektedir. Soyaslan, s. 310. Benzer şekilde Gedik'e göre de CMK m. 131/2'nin uygulanabildiği taşınmaz hak ve alacaklara el koyma daha ciddi suçlar için öngörülmüş bir koruma tedbiridir ve bu fıkra için mağdura iade olanaklı kılınmış olduğuna göre daha basit suçlar için mağdura iade evleviyetle mümkün olmalıdır. Bkz. Gedik, s. 81.

102 Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375.

malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanığa iadesi söz konusu olamaz: Bunların bir kısmının zaten dolaysız eşya zilyetliği şüpheli, sanık veya üçüncü kişilerde kalmaya devam etmekte ve yalnızca sicil zilyetliği kısıtlanmaktadır. Diğer bir kısmında ise zaten şüpheli veya sanığın zilyetliğindeki malvarlığı değerlerine değil bunların banka veya diğer kişiler nezdindeki alacak haklarına elkonulmaktadır. Dolayısıyla tüm bunların şüpheli veya sanığa iadesinden söz etmek zaten olanaklı değildir.[103] Bunlar açısından koşulları varsa *elkoyma tedbirinin kaldırılması* yoluna başvurulması olanaklıdır. Bu yönde bir karar verilmesi halinde, şüpheli veya sanığın sicil zilyetlikleri üzerindeki kısıtlama kaldırılmış yahut alacak veya şahsi haklardan kaynaklı talep yetkileri önceki sahiplerine dönmüş olur.

Ancak CMK m. 128'de dikkat edilirse *suçtan elde edilen* değerlerden bahsedilmektedir. Dolayısıyla bu maddeye göre elkonulan malvarlığı değerinin yargılama sonunda mağdura iade edilmesi gerekebilir (TCK m.55/1, c.2). Ancak buna rağmen bu malvarlığı değerinin tüm muhakeme sürecince elkoyma tedbiri çerçevesinde muhafazası, mağdurun uzun bir süre malvarlığı değerlerine kavuşamaması ve haliyle ikincil bir mağduriyet yaşaması anlamına gelecektir. İşte bu nedenle kanun, CMK m. 128 gereğince elkonulan eşyanın veya malvarlığı değerinin *mağdura* iadesine olanak tanımıştır.

Bu maddeye göre iade kararı verilebilmesinin üç şartı söz konusudur:

Evvela, söz konusu *eşya veya malvarlığı değerinin iadesi mümkün olmalıdır*. Bu husus maddede açıkça öngörülmese de elkoyma kurumunun amaç ve sonuçlarından çıkarılabilir durumdadır. Bu çerçevede CMK m. 128'e göre elkonulan ve adli emanette muhafaza edilen eşyanın ve malvarlığı değerinin, örneğin kıymetli evrakın (CMK m. 128/1-e) mağdura iadesi olanaklıdır. Buna karşılık elkoymanın yalnızca sicile şerh yoluyla yapıldığı *taşınmazlar* ile *ulaşım araçları* (CMK m. 128/1- a, b) yönünden aynı durumdan söz edilmesi mümkün değildir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere elkoyma, netice itibariyle mülkiyet hakkının kullanılmasını da kısıtlasa da eşyanın mülkiyetinin kime ait olacağı yönünde bir sonuç doğurmaz; eşya elkoyma işleminden önce

103 Bkz. ve krş. Soyaslan, s. 310.

kime aitse elkoyma sonrası da onun mülkiyetinde kalmaya devam eder. Dolayısıyla eşyanın iadesi kararı da mülkiyet açısından bir sonuç doğurmayacaktır; eşya veya malvarlığı değerinin mağdura iadesi, yalnızca eşyalar açısından adli makamların sahip olduğu zilyetliğin veya haklar açısından talep yetkisinin mağdura devredilmesi şeklinde gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla sicil zilyetliğinin mevzu bahis olduğu tapu siciline kayıtlı taşınmazlar ve yine sicile kayıtlı ulaşım araçları yönünden, elkoyma ile birlikte yalnızca bu zilyetlik sınırlandırılmakta olduğundan ve fakat bu zilyetlik dahi devlete geçmediğinden,[104] esasen bu eşyaların mağdura iadesinden bahsetmek de söz konusu olamayacaktır. Bu çerçevede iade işlemiyle, taşınmazın mevcut tapu sicilindeki mülkiyet kaydının iptali ile mağdur adına tescili yahut ulaşım aracının benzer şekilde tescil kaydında değişiklik yapılması mümkün değildir. Eğer bunlar üzerinde CMK m.123 gereğince aynı zamanda fiili elkoyma da söz konusu ise fer'i eşya zilyetliklerinin mağdura devrinden söz edilebilir ancak belirttiğimiz şekilde iade işlemi ile mağdur adına tescilleri yani sicil zilyetliklerinin mağdura geçirilmesi olanaklı değildir. Bu nedenle örneğin adına kayıtlı taşınmazı tehditle başkasına devretmek zorunda bırakılan mağdur, bu yağma suçu ile ilgili başlatılan soruşturma veya kovuşturmada CMK m. 131 hükmüne dayanarak halihazırda mevcut tapu kaydının iptali ile taşınmazın yeninden kendi adına tescili isteminde bulunamayacaktır. Aynı hukuki durum ortaklık payları için de geçerlidir.

İkinci olarak *elkonulan eşya veya diğer malvarlığı değerlerinin, suçtan zarar gören mağdura ait olması* gereklidir. Esasen CMK m. 128'e göre eşya ve malvarlığı değerlerine el konulabilmesi için bunların şüpheli veya sanığa ait olması gerekir.[105] Ancak bu malvarlığı değerleri, öncesinde mağdura ait iken suçun işlenmesi suretiyle şüpheli veya sanığın uhdesine geçmiş olabilir. İşte bu durumun anlaşılması halinde kanunun aradığı bu şartın gerçekleştiği kabul edilecektir.[106] Bu çerçevede

104 Şahin/Göktürk, I, s. 352.

105 Ünver/Hakeri, s. 415; Şahin/Göktürk, I, s. 361; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 381; Aydın, s. 180.

106 Toroslu/Feyzioğlu ise bu fıkraya bir anlam vermenin mümkün olmadığını zira burada atıf yapılan 128. madde çerçevesinde elkoymanın konusunu teşkil eden malvarlığı değerlerinin delil olmadığı gibi kural olarak suçtan zarar görene de ait olamayacağını belirtmişlerdir. Bkz. Toroslu/Feyzioğlu, s. 294. Bu görüşün aksi yönde görüş için bkz. Şen/Eryıldız, s.169.

eşyanın iadesinden söz edilebilmesi için soruşturma veya kovuşturmaya konu fiilin işlenmesinden evvel söz konusu malvarlığı değeri mağdura ait olmalıdır. Bu eşyanın veya malvarlığı değerinin zilyetliğinin veya alacak hakkının şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere ne suretle geçtiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Bu kişiler malvarlığı değerini, zilyedin rızası olmadan *aslen iktisap etmiş* (örneğin hırsızlık, yağma vb. yoluyla) veya zilyedin görünüşte rızası ile *devren iktisap etmiş* (örneğin dolandırıcılık, irtikap vb. yoluyla) olabilir.[107] Ancak bu iktisap türünün iade kararı verilmesi noktasında bir etkisi bulunmamaktadır.

Son olarak bu malvarlığı değerlerine *delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması* da gerekmektedir.[108] Eğer dosyanın durumuna göre eşya veya malvarlığı değerine delil olarak ihtiyaç söz konusu ise bu değerin iadeye konu edilebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle bu hükme göre eşyanın ilgilisine teslim edilebilmesi için söz konusu eşyanın veya malvarlığı değerinin soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılmasına artık gerek olmadığı hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılmış olmalıdır. Bu nedenle eşyanın delil olarak fonksiyon arz etme niteliği olduğu müddetçe bu fıkraya göre iade işlemine konu edilebilmesi mümkün değildir. Buna karşılık suça konu fiilin ispatlanması açısından malvarlığı değerlerinin aynına ihtiyaç bulunmaması halinde bu şartın gerçekleştiği kabul edilecektir. Örneğin banka kayıtları bir dolandırıcılık fiilinin ispatı açısından kâfi ise banka hesabındaki paranın iadeye konu olması mümkündür.

C. İade Usulü

1. Elkonulan Eşyanın veya Malvarlığı Değerlerinin Cumhuriyet Savcısınca İadesi

CMK m. 131 gereğince eşyanın iadesi açısından kanun koyucu, soruşturma aşamasında asıl olarak iadenin bir tali ceza uyuşmazlığına konu olmaması esasını kabul etmiş ve Cumhuriyet savcısınca da iadeye karar verilebileceğini öngörmüştür.[109] Buna göre "*şüpheliye, (…)*

---

[107] Kavramlar için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 57 vd.; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 134 vd.; Ayan, s. 87 vd.

[108] Yenisey/Nuhoğlu, s. 421.

[109] Aynı usul İtCMK'da da yer almaktadır. İtCMK m. 263/4-5'e göre "Önsoruşturma aşamasında savcı, elkonulan eşyanın iadesine gerekçeli kararname ile karar vere-

veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşyanın, (…) re 'sen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet savcısı (…) tarafından karar" verilebilecektir.[110] CMK m. 128'e *göre* elkonulan *eşya veya diğer malvarlığı değerleri*nin iadesi açısından CMK m. 131/2 yetkili mercii belirtmemiş ise de iki fıkra arasındaki sistematik ilişkiden yola çıkarak, CMK m. 131/1'in, kendisinden sonra gelen fıkra yönünden de yetkili mercii belirlediğini ifade etmemiz gerekmektedir. Bu açıdan CMK m. 128'e göre elkonulan eşya veya diğer malvarlığı değerlerinin, suçtan zarar gören mağdura ait olması ve bunlara delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması halinde bunların sahibine iadesi yönünden de Cumhuriyet savcısı yetkili olacaktır.[111] Bu kararlar, talep üzerine olabileceği gibi herhangi bir talep

---

bilir. İlgililer savcının iadeye veya bu hususta talebin reddine yönelik kararına itiraz edebilirler. Bu itiraz hakkında hâkim 127. maddeye göre karar verir". Buna göre ön soruşturmada eşyanın iadesine karar verme yetkisi savcıdadır (Bernasconi, s. 307; Ruggeri/Maggio, s. 802; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 852; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176). Savcı, eşyanın artık delil olarak muhafazasına ihtiyaç olmadığı kanaatinde ise talebi gerekçeli kararname ile kabul eder, aksi halde reddeder (Tonini, s. 375; Cordero, s. 843; Ruggeri/Maggio, s. 802; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 852). Savcının bu kararına ya da bu hususta talebin reddi kararına karşı ilgililer hâkimden bir karar vermesini isteyebilecektir. Bu halde hâkim, 127. madde çerçevesinde bir duruşma açarak ilgilileri dinlemek suretiyle bir karar verecektir (Lattanzi/Lupo/Nappi,, s. 853; Grilli, s. 488; Garofoli, s. 238). Savcı da örneğin delil amaçlı elkoyma için sebepler ortadan kalkmış olsa bile eşya üzerinde önleyici elkoyma veya ihtiyati elkoyma tedbirlerinin (bkz. yuk. Dipnot 4) uygulanması gerektiği iddiasında ise hâkimden bu yönde bir elkoyma kararı vermesini isteyebilir (İt. CMK m. 262/2). Bkz. Ruggeri/Maggio, s. 803; Bernasconi, s. 308. Bu talebin kabulü ve "Hâkimin, 321. maddeye göre karar vermesi halinde eşyalar iade edilmez ve önleyici amaçla muhafaza altında tutulur" (İt. CMK m. 262/3). Bu halde elkoyma tedbirinin uygulanmasına, nev'i dönüştürülerek devam edilmiş olur (Tonini, s. 375; Bernasconi, s. 308). Buna göre örneğin eşyaya delil olarak ihtiyaç olmasa bile müsadere edilmesi mümkünse, delil olarak elkoyma, hâkim kararıyla önleyici elkoymaya dönüşebilir (Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 847; Bernasconi, s. 308). Ancak burada 262/1 hükmünün kural, 262/2 ve 3 hükümlerinin ise istisna niteliği taşıdığı, bu nedenle dönüştürme yönünde bir talebin vaki olmasının şart olduğu ve kendisine dönüştürülmesi istenen elkoyma türüne ilişkin kanunda öngörülen koşulların somut olayda gerçekleşmiş olup olmadığının hâkim tarafından inceleneceği vurgulanmıştır (Grilli, s. 486).

110 Şahin/Göktürk'e göre kanunda Cumhuriyet savcısının zikredilmesi "mülkiyet hakkına saygının bir gereği olarak, kişilerin soruşturma evresinde malvarlıklarına bir an önce ve daha seri bir şekilde kavuşmalarını sağlamak amacıyladır. Bu amaç ancak, Cumhuriyet savcısının iade yönünde bir karar vermesi halinde gerçekleşebilecektir" Şahin/Göktürk, I, s. 359.

111 Aynı durum aşağıda inceleyeceğimiz iade davası için de geçerlidir. Bu nedenle CMK m. 131/2'ye göre vaki olan mağdurun iade talepleri gerek Cumhuriyet savcısınca iade gerekse de iade davası açısından usul yönünden CMK m. 131/1'e tabidir.

vaki olmaksızın re'sen de iadeye karar verilebilmesi mümkündür.[112] Kanunda Cumhuriyet savcısı açısından kullanılan *"karar"* ifadesi ile kastedilen, ceza muhakemesinde ceza uyuşmazlıkları açısından söz konusu olabilecek teknik anlamdaki *karar* değildir.[113] Nitekim Cumhuriyet savcısının talebi ile elkoyma kararı verilmekte veya bu yöndeki işlem onaylanmakta olup bu işlemin icrasından sonra ve fakat henüz soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının, artık eşyanın iadesinin gerektiğini düşünmesi de elbette mümkündür. İşte bu halde re'sen veya talep üzerine Cumhuriyet savcısı eşyanın iadesi işlemi yapacaktır.[114] Bu işlem, esasen eşyanın iadesi konusunda hâkim veya mahkeme tarafından çözümlenmesi gereken bir tali ceza uyuşmazlığının bulunmadığı, nitekim tarafların bu konuda mutabık kaldığı anlamına gelecektir. Bu nedenle eğer şüpheli, elkonulan malvarlığı değerinin kendisine iadesine karar verilmesini talep etmiş ve Cumhuriyet savcısı da buna uygun olarak eşyanın iadesi yönünde işlem yapmış ise bu işlem aslında bir *taraf işlemi* olup ortada bir hukuki uyuşmazlık söz konusu olmadığından, haliyle bu uyuşmazlığın çözümüne yönelik bir *karar*dan da söz edilemeyecektir. Elbette bu işlem ancak soruşturma aşamasında söz konusu olabilecektir; kovuşturma aşamasında artık bir ceza davası söz konusu olduğu için iade, ancak asli ceza davası ile birlikte görülüp karara bağlanacak tali bir ceza davasının konusu olabilir. [115]

İadenin talep edilmesi ve fakat buna uygun işlem yapılmaması halinde talep eden ile Cumhuriyet savcısı arasında bir uyuşmazlık doğacak olup işte bu ihtimali öngören kanun koyucu *"istemin reddi kararlarına itiraz edilebilir"* (CMK m. 131/1) hükmüne yer vermiştir.[116] Ancak

---

112 Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375; Yaşar, s. 667.

113 Krş. Yenisey/Nuhoğlu, s. 421; Gökcen, s. 191. Karar, teknik olarak bir ceza uyuşmazlığının çözümü açısından yargılama makamı tarafından verilir. Bu uyuşmazlık, asli bir ceza uyuşmazlığı olabileceği gibi tali bir ceza uyuşmazlığı da olabilir. Cumhuriyet savcısı ise hiçbir durumda bir ceza uyuşmazlığını çözen yargılama makamı konumunda olamayacağından teknik anlamda Cumhuriyet savcısı tarafından verilen bir "karar"dan söz edilemez. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar da teknik anlamda bir karar değil bir taraf işlemidir. Bu konuda bkz. Kunter, s. 315; Toroslu/Feyzioğlu, s. 184; Okuyucu Ergün, s.72 vd.

114 Yaşar, s.667.

115 Asli ve tali ceza davası kavramları için bkz. Kunter, s. 478-479; Ünver/Hakeri, s. 72.

116 Yukarıda da belirttiğimiz gibi İtCMK m. 263/5'e göre "İlgililer savcının iadeye veya bu hususta ki talebin reddine yönelik kararına itiraz edebilirler. Bu itiraz hak-

yukarıda da belirttiğimiz üzere Cumhuriyet savcısının iadeye yönelik işlemi teknik anlamda bir *karar* mahiyetinde olmadığından CMK m. 267 vd. hükümlerine göre itiraz kanun yoluna tabi olması da mümkün değildir.[117] Bu nedenle gerçekte burada bir taraf işlemine karşı *tali ceza davası açılması* öngörülmüştür.[118] Buna göre Cumhuriyet savcısı tarafından iade talebi uygun görülerek, eşyanın iadesi yönünde işlem yapılmış ise bunun bir tali ceza davasına konu edilebilmesi mümkün değildir; örneğin mağdura iade edilen eşya için şüpheli, Cumhuriyet savcısı işlemine karşı elkonulan eşyanın kendisine iadesi istemiyle sulh ceza hâkimine başvuramaz. Zira bu ihtimalde bir ceza uyuşmazlığı değil şüpheli ile mağdur arasında, eşyanın zilyetliği konusunda hukuk mahkemelerinde çözülebilecek bir hukuk uyuşmazlığı mevzu bahis olacaktır ve eşya üzerinde hak iddia eden taraf her zaman hukuk mahkemesinde bu konuda dava açabilecektir. Buna karşılık eşyanın iadesi yönündeki talebin geri çevrilmesi halinde artık talep sahibi ile Cumhuriyet savcısı arasında hâkim tarafından çözülmesi gereken tali bir ceza uyuşmazlığı mevzu bahis olacağından, talebi geri çevrilen kimseler, sulh ceza hâkimine başvurarak aşağıda inceleyeceğimiz *elkonulan* eşya *ve malvarlığı değerlerinin iadesi davası* açabileceklerdir.[119]

---

kında hâkim 127. maddeye göre karar verir". Buna göre ilgililer, savcının 263/4'e göre verdiği karara karşı hâkime başvurabileceklerdir. Haliyle bizdekinden farklı olarak sadece ret kararlarına değil iade kararlarına karşı da hâkime başvurulabilmesi olanaklıdır. Cordero, s. 843. Bu halde hâkim duruşma açarak tarafları dinleyecek ve başvuru konusunda bir karar verecektir. Ruggeri/Maggio, s. 814.

117 Benzer şekilde CMK m. 173'de Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara "itiraz" edilebileceği belirtilmiş ise de doktrinde bunun teknik anlamda bir itiraz değil bir tali ceza davası olduğu, zira Cumhuriyet savcısının bir yargılama makamı olmadığı ve yaptığı işlemin teknik anlamda bir karar mahiyetinde olmadığı belirtilmiştir. Bkz. Kunter, s. 512; Yenisey/Nuhoğlu, s. 682-683; Centel/Zafer, s. 606; Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, s. 565.

118 Bkz. ve krş. Centel/Zafer, s. 483.

119 Koşulları oluşmasına rağmen eşyanın iade edilmemesi Devlet açısından tazminat sorumluluğunu doğuracaktır. Nitekim CMK m. 141/1-j'ye göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında (…) Eşyası (…) zamanında geri verilmeyen, kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler". YCGK, 11.3.2021 Tarih ve 2017/18 E, 2021/100 K: "(…), el koyma amacının ortadan kalkması hâlinde, makul derecede ivedilikle el konulmuş eşya veya diğer malvarlığı değerlerinin ilgilisine iadesi gerekmektedir. Aksi hâlde Devletin tazminat sorumluluğu söz konusu olacaktır", https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

2. Elkonulan Eşya veya Malvarlığı Değerlerinin İadesi Davası

a. Genel Olarak

Yukarıda belirttiğimiz üzere Kanun, soruşturma aşamasında iade için Cumhuriyet savcısından veya hâkimden talepte bulunulabilmesine olanak tanımıştır.[120] Kovuşturma aşamasında ise söz konusu talep artık yalnızca mahkemeden yapılabilecektir.[121] İşte hâkimden veya mahkemeden iade konusunda bir talepte bulunulması halinde esasen ortada bir *eşyanın iade davası* söz konusu olacak ve hâkim veya mahkeme, bu tali ceza davası çerçevesinde iade konusundaki uyuşmazlığı çözecektir.[122] Bir başka ifadeyle CMK m. 131/1'e göre şüpheli, sanık veya üçüncü kişiler ile CMK m. 131/2'ye göre mağdur, iade konusunda soruşturma aşamasında sulh ceza hâkiminden ve kovuşturma aşamasında mahkemeden bir talepte bulunmuş ise artık tali bir ceza davası söz konusu olacak ve bir yargılama ile bu davaya konu uyuşmazlık çözülecektir.

Bunun yanında yukarıda belirttiğimiz gibi soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından iade talebinin reddi yönündeki işlemler aleyhine de ilgililerce iade davası açılabilmesi mümkündür. Buna göre örneğin mağdur soruşturma aşamasında el konulan malvarlığı değerlerinin iadesini evvela Cumhuriyet savcısından isteyebileceği gibi doğrudan hâkimden bu konuda bir karar vermesini de isteyebilir ki bu

---

120 Şahin/Göktürk, I, s. 358; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375; Parlar, s. 346. Krş. Yenisey/Nuhoğlu, s. 421; Toroslu/Feyzioğlu, s. 293. İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yukarıda belirttiğimiz gibi soruşturma aşamasında iade konusunda savcının karar verebileceği kabul edilmiştir. Bu düzenleme karşısında doktrinde ve uygulamada, bu hususta doğrudan hâkime başvurulup başvurulamayacağı tartışılmıştır. Uygulamada bazı kararlarda doğrudan hâkime başvurulması halinde hâkimin verdiği iade kararının hukuka uygun olduğu kabul edilirken diğer bazı kararlarda hâkimin bu hususta bir yetkiye sahip olmadığı belirtilerek hâkimlik kararları hukuka aykırı bulunmuştur. Tartışmalar ve ilgili kararlar için bkz. Ruggeri/Maggio, s. 803.

121 Yaşar, s.667. Şüphesiz bu durum İtCMK için de geçerlidir. Nitekim İtCMK m. 263'e göre "Aidiyeti konusunda şüphe bulunmayan eşya hâkimin emriyle iade edilir." Bkz. Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 854; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176; Cordero, s. 843; Bernasconi, s.307.

122 Krş. Gökcen, s. 161-162. Burada "uyuşmazlık" ile kastedilen, Cumhuriyet savcısının mutlaka iade talebine muhalif olması değildir. Cumhuriyet savcısı, hâkime yöneltilen iade talebi hususunda olumlu mütalaa da verebilir. Ancak hâkim tarafından ceza muhakemesi normları çerçevesinde bir karar verilmesi gereken iki çelişik ihtimalin bulunması, burada tali de olsa bir ceza uyuşmazlığının söz konusu olduğunun ifade edilebilmesi için kafidir. Bkz. Kunter, s. 83.

halde artık bir tali ceza davası niteliğindeki iade davası söz konusu olacaktır.[123] Bunun yanında mağdurun eğer birinci olasılıkta talebi kabul edilmez ise bu işlem aleyhine hâkime başvurması da mümkündür ve bu halde de yine aynı şekilde iade davası söz konusu olacaktır. Nitekim Kanunda her ne kadar Cumhuriyet savcısının kararı aleyhine "itiraz" edilebileceği belirtilmiş ise de burada teknik anlamda bir itirazdan değil[124] Cumhuriyet savcısı işlemine karşı iade davası açılmasından bahsetmek gerekmektedir. Hatta bu nedenledir ki bu dava yani Kanunun tabiriyle itiraz, CMK m. 268'deki süreye de tabi değildir. CMK m. 131/2'de ayrı bir süre de öngörülmediğinden bizce talepte bulunan, Cumhuriyet savcısının bu işlemine karşı, asıl ceza davası açılıncaya kadar her zaman iade davası açabilir. Yukarıda belirttiğimiz ikinci olasılıkta ise zaten doğrudan iade davası açılmış olacaktır.

Kovuşturma aşamasında ise iade talebi asıl ceza davasının yanında bir tali ceza davası mahiyetinde olacağından, bu tali dava asıl ceza davasına bakan mahkemede açılacak yani asıl davaya bakan mahkemeden talepte bulunulacaktır. Kovuşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının iade işlemi yapması mümkün olamayacağından bunun iade davasına konu edilmesi de mümkün değildir; böyle bir işlem tümüyle *yok hükmünde* olacaktır.[125]

b. Yargılama ve Karar

İade davası açılması halinde hâkim veya mahkeme tarafından genel hükümlere göre iade yargılaması yapılacaktır. Bu yargılama ko-

123 Şahin/Göktürk, I, s. 359; Şen/Eryıldız, s. 99. Bizatihi Cumhuriyet savcısından iade yönünde bir talepte bulunulmuş olması halinde Cumhuriyet savcısının, bu hususta kendisi bir karar vermeyerek, sulh ceza hâkiminden karar vermesini istemesi mümkün değildir. Kanun, Cumhuriyet savcısını da iadeye yetkili mercilerden biri olarak saymıştır ve teorik olarak yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle olağan olarak iade işlemi yapması gereken de bizce bizatihi Cumhuriyet savcısıdır. Bu nedenle kendisine iade talebiyle başvurulan Cumhuriyet savcısı, eğer talebin yerinde olmadığı kanaatinde ise bu talebi reddetmeli ve talepte bulunan kimse bu ret kararına karşı sulh ceza hâkimliğinde iade davası açabilmelidir. Bkz. Aydın, s. 213.

124 Aynı yönde bkz. Şahin/Göktürk, I, s. 359; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 375; Parlar, s. 346. Bunun kendine has bir düzenleme olduğu ve usul bakımından CMK m. 267 vd. hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde bkz. Özen, s. 758.

125 Muhakeme işlemleri açısından yokluk yaptırımı için bkz. Kunter, s. 326; Yenisey/Nuhoğlu, s. 137-138; Toroslu/Feyzioğlu, s. 194-195; Centel/Zafer, s. 761; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 295-296; Şahin/Göktürk, II, s. 236; Okuyucu Ergün, s. 127 vd.

vuşturma aşamasında duruşma sırasında veya soruşturma ya da kovuşturma aşamasında duruşma dışında dosya üzerinden yapılabilir. Birinci halde Cumhuriyet savcısı, duruşmada hazır bulunan müdafi, vekil ve diğer ilgililer dinlendikten; ikinci halde ise Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra karar verilecektir. Kanun, soruşturma aşamasında talepte bulunan veya üçüncü kişilerin dinlenmesinden söz etmemiş ise de uyuşmazlığın çözümü açısından gerekmesi halinde hâkim tarafından bu kimselerin çağırılarak dinlenmesine bir engel söz konusu değildir. Yine iade yargılaması açısından gerekmesi halinde hâkim veya mahkemenin tanık dinlemesi, keşif ve muayene yapması ve bilirkişi incelemesi yaptırması da mümkündür.[126]

İade davasında uyuşmazlık, iade koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği etrafında toplandığından, hâkim veya mahkemece[127] bu koşullar yönünden bir inceleme yapılacaktır. Bu incelenme noktasında ceza uyuşmazlığı ile bağlantılı ve fakat hukuki mahiyette uyuşmazlıklar da söz konusu olabilecektir. Nitekim CMK m.131 gereğince iadeye karar verilebilmesi için eşyanın *şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere ait olması,* keza CMK m. 128 gereğince elkonulan eşya veya malvarlığı değerlerinin CMK m.131/2 gereğince mağdura iade edilebilmesi için bunların*, suçtan zarar gören mağdura ait olması* gereklidir.[128] Oysa eşyanın aidiyeti meselesi somut olayda bir özel hukuk uyuşmazlığına da sebebiyet verebilir. Bu ihtimalde bizce ortada bir *karışık bağlantı* söz konusu olduğundan CMK m. 218'e göre uygulama yapılması gerekmektedir.[129] Anılan maddeye göre "*Yüklenen suçun ispatı, ceza mahke-*

---

126 İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda iade konusunda Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlara karşı iade davası açıldığında, hâkimin 127. maddeye göre duruşma açarak tarafları dinlemek suretiyle karar verebileceği hükme bağlanmıştır (İtCMK m. 263/5). Bu durumda hâkim mutlaka duruşma açacak ve ilgilileri davet ederek dinleyecektir. Bkz. Cordero, s. 843; Ruggeri/Maggio, s. 806, 814 vd.; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 853; Grilli, s. 488. Eğer eşya üçüncü kişinin yedindeyken elkonulmuş ise bu kimse dinlenmedikçe elkonulan eşyanın iadesi konusunda bir karar verilemeyeceği de açıkça hükme bağlanmıştır (İtCMK m. 263/2). Bkz. Cordero, s. 843; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 853; Grilli, s. 488.

127 İadeye kanun yolu aşamasında kanunyolu mahkemesince de karar verilebileceği, esasen sanığın re'sen tahliyesine karar veren Yargıtay'ın mala taalluk eden iade kararı veremeyeceğini kabule imkân olmadığı yönünde bkz. Erem, s. 470.

128 Aynı yönde bkz. Yaşar, s. 667. Ünver/Hakeri ise elkonulan veya muhafaza altına alınan eşyanın kimden teslim alınmış ise ona iade edileceğini, bu bir özel hukuk davası olmadığından maliklik değerlendirmesi yapılamayacağını ileri sürmektedirler. Bkz. Ünver/Hakeri, s. 419; aynı yönde bkz. Orhan, s. 160.

129 Gedik, mahkemenin mülkiyet konusunda bir çekişme veya itiraz varsa eşyanın kime ait olduğunu araştırması ve sonucuna göre bir karar vermesi gerektiğini be-

melerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir". Görüleceği üzere bu madde yalnızca kovuşturma aşamasında ve yine yalnızca yüklenen suçun ispatı ile ilgili olarak uygulanabilecek mahiyettedir.[130] Ancak sınırlayıcı bir hüküm veya bir istisna hükmü olmadığından *kıyas* yoluyla iade yargılamasında tatbikine bir engel söz konusu değildir. Buna göre eğer eşyanın talep sahibine ya da talep sahiplerinden birine aidiyeti hususunda bir uyuşmazlık vaki olursa hâkim veya mahkeme, iade koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında çözülmesi gereken bu hukuki uyuşmazlığı kendisi çözebileceği gibi[131] bu uyuşmazlık açısından görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı da verebilir.[132] Söz konusu uyuşmazlığı CMK

---

lirtmektedir. Bkz. Gedik, s. 81.

130 Nispi muhakeme yapma ve bekletici sorun sayma kavramları için bkz. Kunter, s. 188 vd.; Yenisey/Nuhoğlu, s. 154 vd.; Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Villemin/Tok, s. 211 vd.; Centel/Zafer, s. 717 vd.

131 Üçüncü şahısların eşya üzerinde hak iddia etmesi halinde eşyanın doğrudan mağdura iade edilmeyeceği yönünde bkz. Gökcen, s. 162; Parlar, s.346. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bir kararında eğer eşyanın aidiyeti konusunda bir uyuşmazlık varsa hak sahibi olduğu iddia edilen kişinin aidiyete ilişkin uyuşmazlığın çözümü için hukuk mahkemelerine başvurması gerektiği görüşünü dile getirmiştir. Nitekim YCGK'ya göre "(…) Bu hükümler uyarınca iade kararı verilebilmesi için, eşya ya da malvarlığı değerlerinin müsadereye tabi tutulamayacak olması ve aidiyetleri hususunda da herhangi bir kuşku bulunmaması gerekir. Aidiyetin ihtilaflı olduğu durumlarda ise hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, aidiyete ilişkin uyuşmazlığın çözümü için hukuk mahkemelerine başvurmalıdır. Çünkü, ceza mahkemelerinin, elkonulan ancak müsaderesine tabi tutulmayacağı anlaşılan ve üzerinde hak iddia edilen eşya ya da malvarlığı değerlerinin aidiyeti hususundaki ihtilafları çözecek şekilde karar verme görevleri bulunmamaktadır" YCGK 17.1.2017 Tarih ve 2014/312 E, 2017/11 K sayılı kararı. https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

132 İtCMK sisteminde ise kural olarak ancak mülkiyeti konusunda ihtilaf bulunmayan eşyanın iadeye konu olabilmesi olanaklıdır. Eğer bu hususta bir ihtilaf varsa ceza mahkemesi, bu ihtilafın çözümünü yetkili ilk derece hukuk mahkemesine havale edecek ve buradan bir karar çıkana kadar eşyanın muhafazasını emredecektir (İtCMK m. 263/3). Bkz. Tonini, s. 375-376; Bernasconi, s. 307; Ruggeri/Maggio, s. 805-806; Lattanzi/Lupo/Nappi, s. 854; Barbuto/Luerti/Pilla/Spina, s. 176. Bu açıdan ceza mahkemesinin eşyanın aitliği konusunda ortaya çıkabilecek bir hukuki uyuşmazlığı çözmek gibi bir görevi söz konusu değildir. Ruggeri/Maggio, s. 805; Grilli, s. 488, dipnot 140. Buradaki uyuşmazlığın sadece aidiyet ile de sınırlı olarak görülmemesi gerektiği ve örneğin finansal kiralama gibi iddiaların

m.218'in kıyasen uygulanması yoluyla ilgili kanun hükümlerine göre ceza hâkiminin/mahkemesinin çözmesi halinde kararın bu hususta ki kısmı eşyanın mülkiyeti hususunda kesin bir hüküm mahiyetinde olmadığından, ilgililer hukuk mahkemesinde bu konuda bir dava açabileceklerdir.[133]

İade yargılaması açısından mevcut veya toplanan delillere göre iade koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği incelenerek iade konusundan bir karar verilir. Hâkim veya mahkeme, yapacağı bu inceleme sonucunda eşyanın iadesine veya talebin reddine karar verecektir. Ancak kanun eşyanın iadesine "*re'sen*" de karar verilebileceğini *öngördüğünden hâ*kim veya mahkeme, talep sahibine ve haliyle huzurdaki uyuşmazlığın dışında bir kimseye iade *yönünde de karar verebilir.* Buna göre örneğin şüpheli, *eşyanın* kendisine iadesine karar verilmesini talep etmiş ise de sulh ceza hâkimi, eşyanın iadesine dair diğer koşullar gerçekleşmiş olsa bile eşyanın şüpheliye değil de mağdura ait olduğu sonucuna varırsa, şüphelinin talebinin reddiyle birlikte eşyanın mağdura iadesine de karar verebilir.[134]

---

dile getirildiği ve buna bağlı bir uyuşmazlığın söz konusu olduğu hallerde de bu hükmün uygulanması gerektiği de belirtilmiştir. Bkz. Cordero, s. 843.

133 Yenisey/Nuhoğlu, s. 421; Şen/Eryıldız, s. 100; Gedik, s. 81; Yaşar, s.667; Orhan, s. 160. CMK m. 131 gerekçesinde de "İlgililer, eşyanın geri verilmesi için hukuk davası da açabileceklerdir" denilmektedir. Nitekim Y17HD'nin bir kararına yansıyan olayda "…davacıların sanıklar tarafından gasp edilen ve adli emanette bulunan paralardan 30.000,00 TL'nin kendilerine ait olduğunun tespiti ve iadesi için asliye hukuk mahkemesine dava açtığı" görülmektedir. Karardan anlaşıldığı üzere asliye hukuk mahkemesi, davanın koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası mahiyetinde olduğunu düşünerek görevsizlik ile davayı ağır ceza mahkemesine göndermiş, ağır ceza mahkemesi ise talebin CMK'nın 141/1-j maddesi kapsamında kalmadığı gerekçesiyle karşı görevsizlik kararı vermiş, Y17. HD ise istemin CMK m. 131 kapsamında olduğu zira anılan madde gerekçesinde "İlgililer, eşyanın geri verilmesi için hukuk davası da açabileceklerdir" düzenlemesine yer verildiği gerekçesiyle uyuşmazlığa bakma görevinin asliye hukuk mahkemesine ait olduğu sonucuna varmıştır. Bkz. Y17HD., 28.2.2013 tarih ve 2013/376 E, 2013/2513 K sayılı kararı, https://kararara ma.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 20.8.2021.

134 YCGK'nın aşağıda da zikredilen (bkz. aşağıda dipnot 136) bir kararında, Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı bir davada, eski Yargıtay üyesi olan sanığın kullanımında iken el konulan bilgisayarın Yargıtay Başkanlığı'nca üyelerin kullanımlarına tahsis edilen eşya niteliğinde olduğu gerekçesi ile sanığın bilgisayarın kendisine iadesi yönündeki talebini reddettiği ve eşyanın Yargıtay Başkanlığı'na iadesine karar verdiği anlaşılmaktadır. Kararda bu hususla ilgili olarak "söz konusu eşyanın Yargıtay eski üyesi olan sanığa çalıştığı kurum olan Yargıtay Başkanlığı'nca görevi nedeniyle tahsis edilmesi, ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapan Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin aidiyet

c. Kanun Yolu

Eşyanın iadesi yargılaması sonucunda verilen kabul kararlarına yani eşyanın talepte bulunan kimseye iadesine ilişkin kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilmesi olanaklı değildir; bu kararlar verildiği anda kesindir.[135] Yukarıda da belirttiğimiz üzere bir başka kişi bu iade kararının hukuka aykırı olduğunu ve örneğin eşyanın kendisine ait olduğunu iddia etmekte ise artık bu iddiasını yalnızca hukuk mahkemesinde dava açarak ileri sürebilecektir. Buna karşılık iade davası sonucunda verilen *"istemin reddi kararlarına itiraz edilebilir"* (CMK m. 131/1). Buna göre sadece hâkim kararları değil kovuşturma aşamasındaki mahkemenin bu yöndeki kararları da itiraza tabidir.[136] İtiraz üzerine verilen karar ise kesindir (CMK m. 271/4).

D. İadenin Gerçekleştirilmesi ve Sonuçları

Cumhuriyet savcısı tarafından eşyanın iadesi yönünde işlem yapılması veya hâkim yahut mahkemece iade kararı verilip bu kararın kesinleşmesi halinde Cumhuriyet savcılığınca bu işlem veya karar örneği suç eşyasının iadesi ya da elden çıkarılmasını temin amacıyla emanet bürosuna gönderilecektir (SEYön. m. 17). İade, eşyanın kendisine iadesine karar verilen kimseye yapılacaktır. Bu eşya, kimliğini

---

durumu gözetilerek mevzuat çerçevesinde değerlendirilme yapılması için Yargıtay Başkanlığı'na iadesine karar…" verildiği belirtilmektedir. Ancak bu kararın temyize değil de itiraza tabi olması nedeniyle YCGK tarafından bu hususun inceleme konusu yapılmadığı anlaşılmaktadır. YCGK 22.9.2020 tarih ve 2019/353 E, 2020/367 K., https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

135 Şahin/Göktürk, I, s. 358; Şen/Eryıldız, s. 100; Parlar, s. 346.

136 Soyaslan, s. 309; Yaşar, s. 667. YCGK 22.9.2020 Tarih ve 2019/353 E, 2020/367 K: "Soruşturma aşamasında suç delili tespit edilebileceğinin değerlendirilmesi nedeniyle el konulan ancak üzerinde gerekli incelemeler yapılmasının ardından suç unsuru bulunmadığı belirlenen, hakkında herhangi bir müsadere talebi olmayan söz konusu bilgisayar ve sabit diskin, 5271 sayılı CMK'nın 131. maddesi uyarınca muhafazasına gerek kalmayan, bizzat suç konusu oluşturmaması nedeniyle de müsadereye tabi tutulmayacağı anlaşılan eşya durumunda olduğunun, sanığın eşyanın kendisine teslimine ilişkin isteminin, eşya hakkında Yargıtay Başkanlığı'na iadesine karar verilmek suretiyle reddedildiğinin kabulü ile bu karar karşı başvurulacak yargı yolunun 5271 sayılı CMK'nın 131. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi uyarınca itiraz kanun yolu olduğu, bu nedenle sanığın itirazının Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nca incelenerek bir karar verilmesine yer olmadığına, 15.05.2019 tarihli itiraz dilekçesi ile ilgili gerekli inceleme yapılıp karar verilmek üzere dosyanın ilk derece mahkemesi sıfatı ile yargılama yapan Yargıtay 9. Ceza Dairesi'ne gönderilmesine karar verilmiştir", https://karararama.yargitay.gov.tr, (Çevrimiçi), 23.8.2021.

ispatlamaya yeterli bir belgeye dayanılarak[137] kararda kendisine iade edileceği belirtilen kimseye, bu kimsenin yasal temsilcisine veya vekiline teslim ve tesellüm tutanağı ile Cumhuriyet savcısının huzurunda teslim olunur. Eğer elkonulan şey para niteliğinde ise ve daha evvelden bu para emanet memurunca SEYön. m. 14 gereğince bankaya yatırılmış ise paranın sahibine iadesi, ilgilinin müracaatı hâlinde Cumhuriyet Başsavcılığınca bu hususta bankaya yazılacak yazı üzerine banka tarafından yapılır (SEYön. m. 19).

CMK m. 123 veya m. 128 gereğince elkonulan "eşyanın" bu hükümlere göre iade edilmesi ile eşya üzerindeki dolaysız zilyetlik iade alan kimseye devredilmiş olur. Bu aşamadan itibaren artık eşya üzerinde adli makamların zilyetliğinden söz edilemez.[138] Eşyayı iade alan kimse malik ya da başka sıfatla eşyaya zilyet olmuş olabilir; bu durum eşya yanında iken elkonulan kimsenin zilyetlik statüsü açısından da sonuç doğuracaktır. Bu çerçevede örneğin şüphelideyken el konulan ve fakat mağdura iade edilen eşya açısından mağdur *malik sıfatıyla* ve *dolaysız zilyet* olacağından artık şüphelinin zilyetliği de ortadan kalkacaktır. Bunun sonucu olarak bu ihtimalde artık şüphelinin, zilyetliğin korunması hükümlerinden yararlanabilmesi de söz konusu olamayacaktır. Ancak şu hususa yeniden dikkat çekmemiz gerekir ki eşyaya el konulması eşyanın mülkiyeti yönünden bir sonuç doğurmadığı gibi eşyanın iadesi de mülkiyet yönünden bir sonuç doğurmaz. Bu nedenle örneğin mahkemece eşyanın mağdura ait olduğu gerekçesi ile ona

---

137 Eşya eğer yabancı uyruklu bir kimseye ait ise müracaatı hâlinde kendisine veya uyruğu bulunduğu devletin sefaret veya konsolosluklarına gönderilir (SEYön. m. 18).

138 Suç Eşyası Yönetmeliğine göre; iadesine karar verilmiş olup da usulüne uygun meşruhatlı tebligata rağmen sahipleri tarafından bir ay içinde alınmayan veya kendilerine tebligat yapılamayan kimselere ait eşya en geç iki ay içerisinde satılarak bedeli millî bankalardan birinde ilgilisi adına açılacak vadeli hesaba yatırılacaktır. Satışa karar verecek merci suç eşyasının bulunduğu yer sulh ceza hâkimidir. İadesine karar verilen eşyanın, sahibinin tespit edilememesi hâlinde Medeni Kanun'un bulunmuş eşyaya ilişkin hükümlerine göre işlem yapılır. Satılacak suç eşyasının değerinin, satış masraflarını karşılamayacağının belli olması hâlinde ise satışa karar veren hâkimin bu yönde vereceği karar üzerine eşyanın imhası işlemi yapılır. (SEYön. m. 21). İadesine karar verilmiş olup da sahibi ölmüş veya hakkında gaiplik kararı alınmış bulunanlara ait eşya, yetkili sulh hukuk hâkimine tevdi olunur (SEYön. m. 23). İadesine karar verilmiş olup da mahkeme kararı kendilerine tebliğ edildiği hâlde sahipleri tarafından süresi içerisinde alınmayan ve ekonomik değeri bulunmayan eşyanın, Cumhuriyet savcısı başkanlığında, emanet memuru ve bir zabıt kâtibinden oluşan komisyonca imhasına karar verilir (SEYön. m. 24).

iadesi, eşyanın mülkiyetinin mağdura ait olduğu yönünde kesin hüküm teşkil etmez. Bu nedenle diğer kişiler mülkiyete dayalı davaları, iade alan kimseye yöneltebilir[139] ve bu çerçevede örneğin iade alan kişiye karşı *taşınır davası* açabilirler. Bu çerçevede iade de elkoyma gibi yalnızca eşyanın zilyetliği açısından sonuç doğuracaktır. Yine bunun sonucu olarak tekraren belirtmemiz gerekir ki sicil zilyetliğinin mevzu bahis olduğu tapu siciline kayıtlı taşınmazlar ve yine sicile kayıtlı ulaşım araçları yönünden CMK m.128 ile sınırlı olarak tatbik edilen elkoyma ile birlikte yalnızca bu zilyetlik sınırlandırılmakta olduğundan ve fakat bu zilyetlik dahi devlete geçmediğinden, esasen bu eşyaların mağdura iadesinden bahsetmek de mümkün değildir. Dolayısıyla örneğin CMK m.131 kapsamında bir tapu kaydının iptali ile mağdur veya bir başkası adına tescili mümkün değildir.

CMK m.128 gereğince elkonulan hak ve alacakların mağdura iadesi halinde ise iade konusu hak veya alacağın çeşidine göre farklı sonuçlar gündeme gelecektir. Eğer malvarlığı değerleri üçüncü bir kişinin zilyetliğinde ve şüphelinin/sanığın yalnızca bir şahsi hakkı söz konusu ise üçüncü kişinin borcunu mağdura ifasına karar verilmesi ve bu durumun üçüncü kişiye bildirilmesi yeterli olacaktır. Örneğin şüpheliye ait banka mevduatına el konulması halinde bu mevduatın mağdura ödenmesi veya kiralık kasa mevcudunun mağdura teslimi yönünde bankaya müzekkere yazılması iade açısından kâfidir. Bu halde banka, karar gereği iadesine karar verilen miktarda para ya da kıymeti doğrudan mağdura teslim edecektir. Aynı durum üçüncü kişiler nezdindeki diğer alacaklar için de geçerlidir. Bu olasılıkta banka ya da üçüncü kişi, aksi yönde bir ihtiyati tedbir kararı söz konusu olmadıkça, iade kararı yönünde işlem yapmak zorundadır.

SONUÇ

Elkoyma koruma tedbiri diğer hak ve özgürlüklerle birlikte temelde mülkiyet hakkına bir müdahale niteliği taşımakla birlikte bu müdahalenin, elkonunulan eşya ve malvarlığı değerleri açısından hukuki sonuçları, elkoymanın türüne göre farklılaşmaktadır. Bu hukuki sonuçlar, elkonulan eşya ve malvarlığı değerlerinin, şüpheli, sanık ve

139 Bu dava öncesinde veya dava ile birlikte hukuk mahkemesinden eşyanın iadesini engellemek için ihtiyati tedbir kararı alınabilmesi mümkündür. Bu yönde bir tedbir alınmadığı müddetçe eşyanın iade kararında öngörüldüğü şekilde tesliminin engellenmesi olanaklı değildir. Erem, s. 469.

üçüncü kişilere hangi şartlarda ve ne suretle teslim ve iade edilecekleri ve hatta teslim ve iade kurumlarına konu olup olamayacaklarını da belirlemeleri açısından oldukça önemlidir. Ancak şurası kesindir ki geçici mahiyette bir tedbir olarak elkoyma, eşyanın mülkiyeti açısından bir değişikliğe sebebiyet vermemektedir. Bir başka ifade ile eşya, elkoymadan önce kimin mülkiyetinde ise elkoyma işlemi sonrasında da onun mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir.

Elkoyma işleminin eşyalar açısından asıl sonuç doğurduğu hukuki kurum ise zilyetliktir. Nitekim elkoyma işlemiyle birlikte o ana kadar eşyanın zilyedi olan kimsenin fiili hakimiyetini kullanma olanağı ortadan kaldırılmakta ve eşya, adli makamların fiili hakimiyetine geçirilmektedir. Ancak bir koruma tedbiri olarak elkoyma da geçici nitelikte olup bu tedbirin kaldırılması ve en geç yargılamanın sonunda eşyanın zilyedine iadesine karar verilebilmesi olasılığı her zaman var olduğundan, elkoyma işlemi, -bu işlem neticesinde zilyet eşya üzerindeki fiili hakimiyetini kullanma imkanını çok uzun bir süre için kaybetse bile- yine de zilyetliği ortadan kaldıran mahiyette bir işlem değildir. Bu işlemle birlikte adli makamlar eşyanın dolaysız zilyedi olurken, eşya yedindeyken elkonulan kimse ise dolaylı zilyet olarak kalmaya devam edecektir.

Taşınmaz ve ulaşım araçları ile ortaklık paylarına CMK m.128 gereğince elkonulması halinde ise yalnızca malikin veya pay sahibinin sicil zilyetliğine bağlı tasarruf yetkisi kısıtlanmış olur ve fakat burada sicil zilyetliği adli makamlara geçmiş olmaz. Yine aynı madde gereğince hak ve alacaklara elkonulması halinde ise esasen eşyaya değil şüpheli, sanık veya diğer kişilerin, üçüncü şahıslar nezdindeki alacak veya sair haklarına elkonulmaktadır. Bu halde hak sahibi olan kişi, bu hakkın kendisine sağladığı talep yetkilerini kullanamaz hale gelmektedir.

Elkoyma işlemiyle birlikte, eşya adli emanette muhafaza edilmeye başlanmakta olup bu durumun, muhakeme kesin hükümle neticelenmesine kadar sürmesi olasıdır. Ancak gelinen aşama itibariyle eşyanın adli emanette muhafazasına artık ihtiyaç duyulmayabilir. Bu olasılıkta, eğer Kanunda aranan koşullar gerçekleşirse elkonulan eşyanın şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere *teslimine* olanak tanınmıştır. Esasen burada Kanun iki farklı hukuki kurumu teslim başlığı altında bir arada düzenlemiştir. Bunlardan ilki olan CMK m.132/5'te düzenlenen *emaneten teslimde* eşya, muhafaza edilmek ve istenildiğinde iade

edilmek üzere geçici olarak teslim edilmektedir. Buna karşılık CMK m.132/6'da düzenlenen *rayiç bedel karşılığı teslimde* ise eşya geri istenmemek üzere ve fakat rayiç bedelinin ödenmesi karşılığı teslime konu edilmekte ve ileride müsadere kararı verilirse, müsaderenin konusunu da bu rayiç bedel teşkil etmektedir. Her iki halde de teslim, soruşturma aşamasında Cumhuriyet Başsavcılığının, kovuşturma aşamasında ise mahkemenin yapacağı fiili bir işlemle gerçekleşecektir.

Buna karşılık CMK m.131'de düzenlenen *iade*, eğer koşulları varsa elkoymaya konu taşınır eşyanın veya malvarlığı değerinin *dolaysız zilyetliğinin* veya hak ve alacaklara ilişkin *talep yetkisinin*, kanunda belirtilen sebeplerin gerçekleşmesi üzerine ve henüz hüküm kurulmadan önce, herhangi bir bedel alınmaksızın ve istenildiğinde geri verme koşulu söz konusu olmaksızın, şüpheli, sanık veya üçüncü kişilere iadesi veya mağdura devredilmesi anlamına gelmektedir ve bu yönüyle teslimden oldukça farklı bir kurumdur. Kanun iade açısından eşyanın, genel mahiyette elkoymaya veya taşınmaz hak ve alacaklara el konulmasına konu olması açısından farklı şartlar ve fakat her ikisi için de aynı iade usulünü öngörmüştür. Bu iade usulü çerçevesinde kimi zaman bir tali ceza davasından söz etmek de gerekecektir. Nitekim Kanun, soruşturma aşamasında iadenin temelde Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmasını kabul etmiş ve fakat ilgililere bu hususta doğrudan sulh ceza hâkimine başvurma imkânı da tanımış ve bunun yanında, birinci halde talep yönünde işlem yapılmazsa yine sulh ceza hâkimine başvurma olanağını da kabul etmiştir. Bu hallerde esasen iade konusunda bir tali ceza davasının söz konusu olduğunu belirtmek gerekir ki esasen kovuşturma aşamasında iadenin mahkemeden talep edilmesi halinde de aynı durum söz konusudur.

Şu hususun altını çizmemiz gerekir ki bahsettiğimiz bu tali ceza davası neticesinde verilen eşyanın iadesi yönündeki karar, eşyanın mülkiyeti hususunda kesin bir hüküm mahiyetinde olmadığından ilgililerin hukuk mahkemesinde bu konuda bir dava açmalarına bir engel bulunmamaktadır. Yine ifade etmemiz gerekir ki sicil zilyetliğinin mevzu bahis olduğu tapu siciline kayıtlı taşınmazlar ve yine sicile kayıtlı ulaşım araçları yönünden elkoyma ile birlikte yalnızca bu zilyetlik sınırlandırılmakta olduğundan ve fakat bu zilyetlik dahi devlete geçmediğinden, esasen bu gibi eşyaların mağdura iadesinden bahsetmek de mümkün değildir. Dolayısıyla örneğin CMK m.131 kapsamında bir tapu kaydının iptali ile mağdur veya bir başkası adına tescili mümkün değildir.

Kaynakça

Kitaplar

Akipek Jale/Akıntürk Turgut/Ateş Derya, Eşya Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Beta, 2018.

Akyol Şener, Banka Sözleşmeleri, Ord. Prof. Dr. Kemaleddin Birsen'e Armağan, İstanbul, Afa, 2001.

Aprile Ercole, Le misure cautelari nel processo penale, Milano, Giuffré, 2006.

Ayan Mehmet, Eşya Hukuku- I, Zilyedlik ve Tapu Sicili, 14. Baskı, Ankara, Adalet, 2020.

Aydın Murat, Arama ve Elkoyma, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, 2012.

Barbuto Giorgio/Luerti Simone/Pilla Vittorio/Spina Rosario, Compendio di diritto procedura penale, Dogona, Maggioli, 2013.

Cordero Franco, Procedura penale, 9. Edz., Milano, Giuffré, 2012.

Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Bası, İstanbul, Beta, 2020.

Erem Faruk, Ceza Usulü Hukuku, 4. Bası, Ankara, Sevinç, 1973.

Ertaş Şeref, Eşya Hukuku, 6. Bası, Ankara, Seçkin, 2005.

Garofoli Vincenzo, Diritto processuale penale, 2. Edz., Milano, Giuffré, 2010.

Gökcen Ahmet/Balcı Murat/Alşahin M. Emin/Çakır Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Adalet, 2021.

Gökcen Ahmet, Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Elkoyma ve Postada Elkoyma (Özellikle Telefonların Gizlice Denetlenmesi), İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1994.

Grilli Luigi, La procedura penale, Guida pratica, Vol. I, CEDAM, 2010.

Gürsoy Kemal T./Eren Fikret/Cansel Erol, Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara, AÜHF Yayınları, 1984.

Kaplan İbrahim, Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I, Ankara, Dayınlarlı, 1996.

Kunter Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, Doğan Kardeş, 1967.

Lattanzi Giorgio/ Lupo Ernesto/ Nappi Aniello, Codice di procedura penale – Rassegna di giurisprudenza e di dottrina, Vol II, Milano, Giuffré, 2008.

Nomer Halûk Nami/Ergüne Serkan, Eşya Hukuku, 8. Bası, İstanbul, OnikiLevha, 2020.

Oğuzman M. Kemal/Seliçi Özer/Oktay Özdemir Saibe, Eşya Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, Filiz, 2014.

Orhan Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma, Ankara, Yetkin, 2019.

Özbek V. Özer/Doğan Koray/Bacaksız Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020.

Özen Mustafa, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Adalet, 2021.

Öztürk Bahri/Tezcan Durmuş/Erdem M. Ruhan/Sırma Gezer Özge/Saygılar Kırıt Yasemin F./Alan Akcan Esra/Özaydın Özdem/Erden Tütüncü Efser/Altınok Villemin Derya/Tok, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020.

Öztürk Bahri/Eker Kazancı Behiye/Soyer Güleç Sesim, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, 2021.

Parlar Ali, İstinaf Sistemi ve Diğer Yeniliklere Göre Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Güncellenmiş 3. Bası, Ankara, Bilge, 2017.

Siracusano Delfino/Tranchina Giovanni/Zappalà Enzo, Elementi di diritto processuale penale, 3. Edz., Milano, Giuffré, 2007.

Soyaslan Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Yetkin, 2020.

Şahin Cumhur/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku- I, 11. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020.

Şahin Cumhur/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku – II, 10. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020.

Şen Ersan/Eryıldız H. Sefa, Elkoyma, Seçkin, Ankara, 2017.

Tonini Paolo, Manuale di procedura penale, 11. Edz, Milano, Giuffré, 2010.

Toroslu Nevzat/Feyzioğlu Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Ankara, Savaş, 2019.

Tosun Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C. I, İstanbul, Sulhi Garan, 1976.

Ünver Yener/Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Adalet, 2019.

Yaşar Osman, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Ankara, Seçkin, 2007.

Yenisey Feridun/Nuhoğlu Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Ankara, Seçkin, 2020.

Yurtcan Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Ankara, Seçkin, 2019.

Makaleler/Kitap Bölümleri

Bernasconi Alessandro, "Prove", in: Manuale di diritto processuale penale, Adolfo Scalfati (Ed.), ss.229-233, Torino, G. Giappichelli, 2015.

Dursun İsmail, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Taşınmaz, Hak ve Alacaklara Elkoyma", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın'a Armağan, C. 21, S. 2, ss. 535-558, 2015.

Gedik Doğan, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Basit Elkoyma", *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 6, ss. 67-82, Şubat 2007.

Ruggeri Stefano/Maggio Paola, "Il sequestro probatorio", in: La prova penale, a cura di Paola Ferrio, Enrico Marzaduri, Giorgio Spangher, ss.784-836, Torino, G. Giappichelli, 2013.

İnternet Kaynakları

https://karararama.yargitay.gov.tr

https://www.corpus.com.tr